

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Kynologický výcvik – zvíře a estetická funkce

Canine training – animal and aesthetic features

Miloslava Kolářová

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

název ústavu:	Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství
studijní obor:	Vychovatelství
typ studia:	Kombinované studium
vedoucí práce:	Mgr. Helena Kafková
rok:	Praha 2012

Vysoká škola: Univerzita Karlova Fakulta: Pedagogická.....

Katedra: UPRPŠ Školní rok:.....2010/2011.....

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Pro... Miloslava Kolářová dat.nar. 23. 3. 1979...

(titul, jméno, příjmení, rodné příjmení,)

Pod Svahem 658, 251 64 Mnichovice

(adresa bydliště)

Obor: Vychovatelství

Vedoucí katedry Vám ve smyslu nařízení vlády České republiky č. 111/1998 Sb. o státních závěrečných a státních rigorózních zkouškách, určuje tuto bakalářskou práci:

Název tématu: Kynologický výcvik - zvíře a estetická funkce

Zásady pro vypracování:

Zpracujte teoretická východiska práce z předepsané literatury. Formulujte hlavní ideje a teze daných textů. Aplikací těchto idejí a tezí na vybrané téma „kynologický výcvik“ naleznete a formulujte výtvarné a estetické problémy a s teoretickou oporou se pokuste na ně hledat odpovědi.

Na základě předepsané literatury vysvětlete, jaké estetické kategorie mohou být použity v diskurzu, který se týká chování zvířat a kynologického výcviku. Zmapujte dosavadní bádání týkající se těchto estetických kategorií a poukažte na klíčové teze a antiteze, které dokážete najít v tradici dané tématem.

Prostřednictvím získaných teoretických nástrojů studujte téma kynologického výcviku buď v odborné literatuře na výcvik zaměřené, nebo přímo ve výcviku. Teze svojí práce dokumentujte řadou zobrazení (z dějin umění i z jiných zdrojů).

Navrhnete aplikaci svých poznatků v oblasti vzdělávání.

Rozsah prací: 35 stran

Rozsah příloh: dle potřeby prezentace

Seznam odborné literatury:

Eco, U.: Jak napsat diplomovou práci. Votobia, 1997.

Chvatík, K.: Strukturální estetika. Viktoria publishing, 1994.

Pinc, Z.: Fragmenty k filosofii výchovy. Oikoymenh, 1999. (Vybrané kapitoly)

Stibral, K.: Darwin a estetika, Pavel Mervart, 2006.

Další odborná literatura bude doplněna podle potřeby v průběhu přípravy bakalářské práce.

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Helena Kafková, helena.kafkova@gmail.com

(titul, jméno, příjmení, kontaktní spojení)

Datum zadání bakalářské práce: březen 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: duben 2012

ředitelka UPRPŠ

V *Plzeň* dne *18. 3. 2011*

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kynologický výcvik – zvíře a estetická funkce vypracovala pod vedením Mgr. Heleny Kafkové samostatně. V práci jsem použila informační zdroje uvedené v seznamu.“

Datum:.....

Poděkování:

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Heleně Kafkové za její cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

NÁZEV:

Kynologický výcvik – zvíře a estetická funkce

AUTOR:

Miloslava Kolářová

KATEDRA (ÚSTAV):

Ústav profesního rozvoje pracovníků ve školství

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Helena Kafková

ABSTRAKT:

Tématem bakalářské práce je Kynologický výcvik – zvíře a estetická funkce. Cílem je představit psa nejen jako společníka, ale též jako nenahraditelného pomocníka, kterého vzhledem k jeho vlastnostem a schopnostem lidé využívají již několik miliónů let. Dále na základě poznatků z odborné literatury poukázat na možnosti využití těchto funkcí psa v kynologickém výcviku a pomocí otázek ve výzkumné části zmapovat a zjistit jaká je estetická funkce psa z pohledu kynologů.

KLÍČOVÁ SLOVA:

estetika, zvíře, pes, funkce, umění, schopnost

TITLE:

Canine training – animal and aesthetic features

AUTHOR:

Miloslava Kolarova

DEPARTMENT:

Institute for Professional Development, Faculty of Education

SUPERVISOR:

Mgr. Helena Kafkova

ABSTRAKT:

The theme of this work is Canine training – animal and aesthetic functions. The aim is to introduce not only a pet, but also as an indispensable assistant, which due to its features and capabilities of people use for several million years. Furthermore, based on findings from the literature point to the possibility of using these functions in a dog with canine training and research to map and identify the aesthetic function of the dog's point of view cynologists.

KEYWORDS:

aesthetic, animal, dog, function, art, ability

Obsah:

Úvod	10
I. Teoretická část	11
1. Člověk a zvíře.....	11
1.1 Soužití lidí a zvířat – počátky.....	11
1.2 Domestikace	13
1.3 Pes jako mazlíček a módní doplněk.....	17
1.4 Výstavy psů	21
2. Role pomocníka.....	24
2.1 Canisterapie	24
2.1.1 Rozvoj citových schopností.....	27
2.1.2 Rozvoj rozumových schopností.....	28
2.1.3 Rozvoj pohybových schopností.....	28
2.2 Pes jako vychovatel.....	28
2.3 Asistenční pes	29
2.3.1 Výcvik asistenčních psů	30
2.4 Signální pes	31
3. Pes v oblasti folkloru, náboženství, mytologii a umění.....	32
3.1 Pes ve folkloru a v náboženství.....	32
3.2 Pes v umění	37
3.3 Pes v užitém umění	39
3.4 Psi v literatuře.....	40
4. Pes ve službách člověka.....	41
4.1 Historie kynologie.....	41
4.2 Služební kynologie	42
4.2.1 Chovná stanice služebních psů Policie ČR	45

4.2.2	Výcviková střediska psů Policie ČR	45
4.2.3	Veterinární péče o služební psy u PČR	46
4.2.4	Metoda pachové identifikace	46
4.3	Výchova a socializace psa	47
II.	Praktická část	49
	Průběh a metody výzkumu	49
	Rozhovor	50
	Vyhodnocení rozhovoru	50
	Analýza rozhovoru	56
III.	Závěr	57
	Seznam použité literatury	58

Úvod

Ve své bakalářské práci se zabývám tématem Kynologický výcvik – zvíře a estetická funkce. Práce je rozdělena na dvě části. První z nich je část teoretická a druhá praktická. V teoretické části se zabývám soužitím lidí a zvířat, domestikací psa obecně. Zaměřuji se na psa nejen jako na domácího mazlíčka a módní doplněk, ale také jako na skvělého pomocníka nemocných lidí, kteří trpí určitým druhem postižení, pro které je jeho kladné a pozitivní působení na zdraví jedince nenahraditelné.

V kapitole pes ve službách člověka představuji psa jako asistenta člověka ve službách Policie České republiky, kterého člověk využívá hlavně k praktickým účelům.

Práce z části zasahuje i do oblasti umění, folkloru, mytologie a literatury, kde je pes též často vyobrazován a zmiňován. Na základě poznatků z literatury formuluji hlavní teze a antiteze daných textů a hledám spojitosti s vybraným tématem a možnosti využití těchto tvrzení, myšlenek v dnešním pojetí výchovy a výcviku v oblasti kynologie.

Cílem práce je představit psa v nejrůznějších podobách, poukázat na jeho klady a zápory, ale hlavně získat odpověď na otázku: „Jaká je estetická funkce psa z pohledu kynologů?“. Na tuto otázku budu hledat odpověď u policejních kynologů ve druhé části své bakalářské práce, pomocí jedné z výzkumných metod. Konkrétně se bude jednat o rozhovor.

I. Teoretická část

1. Člověk a zvíře

1.1 Soužití lidí a zvířat – počátky

Vztah mezi člověkem a zvířetem je odvěký. Zvířata na planetě žila několik milionů let, když se k nim připojil člověk a začal přírodu využívat ke svému prospěchu. Období nazýváme paleolit a doba trvání se uvádí přibližně 1 milion let. Podle dochovaných nálezů byl člověk v této době hlavně lovec, který putoval za stády, živil se masem a zvířecí kůže mu sloužila jako oděv. Můžeme říci, že byl na zvířatech závislý.

Zvláštní pouto mezi zvířetem a lovcem lze vyzorovat už z jeskynních maleb z doby mladšího paleolitu, které považujeme za počátky umění. Vždyť už Holanďané, kteří byli nejen dobří mořeplavci, ale i šikovní obchodníci a holandská společnost 17. století bohatla na obchodu, měla obrazy loveckých scén ve velké oblibě. Ne snad proto, že by byli tak uměnilovní a umění znalí, ale spíše proto, že na nich nacházeli plody štědré přírody.

Vlámské malířství se tedy, díky relativně velké potřebě, začalo diferencovat na různé specialisty. Jedni se věnovali krajině – Jan Siberechts a Jan Wildens, jiní hospodským scénám – Adrien Brouwer a David Teniers, další zas zvířatům a zátiším – Frans Snyders (Obr. 1)

Obr. 1 – Frans Snyders – Bojující psi (Dogs fighting)

a náš Jan Fyt (Obr. 2). Obraz s motivem zvířete se začíná objevovat už během 16. století a jeden z nejznámějších případů je akvarel zajíce od Albrechta Dürera. O jedno století později začínají zátiší se zvířaty malíři obohacovat o scény, kde můžeme vidět celé skupiny zvířat. (www.vetkom.cz)

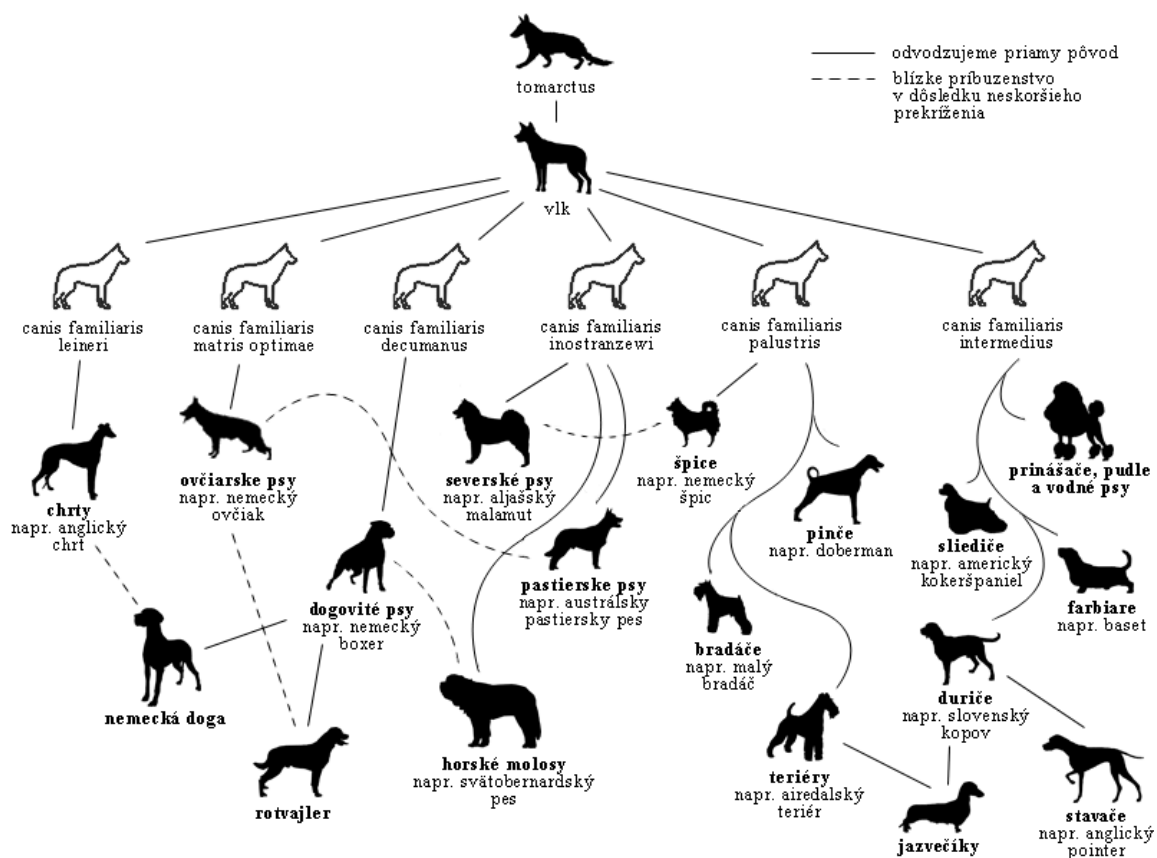
Obr. 2 – Jan Fyt – Zátiší se psem (Still Life with a Dog)

1.2 Domestikace

Postihnout zvíře celkově, se všemi souvislostmi, není možné. Uvědomují si to i jednotliví autoři, kteří se stejnému problému věnují, a proto se vždy zaměřují na užší výběr, nebo na téma zvířete nahlíží jenom z určitého hlediska. Z tohoto důvodu jsem si i já vybrala jen jedno zvíře, o kterém se zde zmíním podrobněji. Jedná se nejspíš o jedno z nejvíce oblíbených domácích zvířat, konkrétně o psa.

Hovoříme zde často o pojmu „domácí zvíře“. Pojdme se u tohoto pojmu zastavit a říci si, co to vůbec domácí zvíře je. Podle Malé československé encyklopedie jsou domácí zvířata ta zvířata, ...která prošla procesem domestikace a zdomácněla a jsou svou existencí úplně závislá na člověku. Výraz domácí zvířata zahrnuje zvířata hospodářská, poskytující člověku užitek, ale i zvířata, která člověk chová z důvodu rekreačních nebo estetických, pro libivý zevnějšek nebo zpěv či jiné kvality. Mezi domácí zvířata v širším slova smyslu patří například skot, prasata, ovce, drůbež, ale i kočka, papoušek a již zde zmiňovaný pes.(Racková, 2007, s. 5). Pes patří do čeledi psovitých šelem (Canidea), do které se řadí i vlci, šakali, lišky, Dingo aj.

Historie vývoje psa domácího úzce souvisí s historií vývoje člověka a lidské společnosti vůbec. Pes patří po ovci a koze k nejstarším domestikovaným zvířatům.(Procházka, 1994, s. 12). Domestikace psa začala zhruba před 10 000 lety. Důkazem toho jsou především archeologické nálezy. Podle nich lze usuzovat, že v některých místech začal proces domestikace mnohem dříve. Nejstarší nález (cca 20 000 let) byl učiněn v Rusku, pes byl nazván *Canis putiatini*. Dá se říci, že na světě není zvířecí druh, který by tak dlouho a tak těsně vázal svoji existenci na člověka. Za předka našeho psa je považován především vlk, avšak podle některých badatelů přicházejí v úvahu i šakal, kojot, eventuálně i Dingo. Dingo je někdy považován za psa domácího, který zdivočel až v drsných podmínkách Austrálie, kam přišel se svým pánem z Asie. Ze šakalů přichází jako předek psa v úvahu pouze šakal severoafrický (*Canis lupaster*), zatímco ostatní (jihoafrický šakal žíhaný, šakal liškovitý, šakal čabakový) tvoří přechod k lišce a nepřicházejí proto stejně jako liška v tomto směru v úvahu. Názornou ukázkou vývoje jednotlivých plemen je demonstrován na následujícím schématu (Obr. 3).

Obr. 3 – schéma vývoje jednotlivých plemen psů

Na vývoj jednotlivých typů psů měly zpočátku hlavní vliv vnější životní podmínky regionu, ve kterém žili. Člověk zpočátku reprodukční proces psa nijak neovlivňoval. Uplatňovaly se zde spíše náhlé změny (mutace) v typu psa nebo náhodné meziregionální křížení, protože člověk – lovec a později pastevec a rolník v tomto nejprimitivnějším slova smyslu se pohyboval po vyčerpání místních zdrojů z místa na místo a pes příp. jeho smečka ho sledoval. Nedostatek potravin a malé obytné prostory způsobily, že zpočátku byl jako průvodce člověka vhodný pes malých rozměrů. Nejstarší nálezy částí koster psa pochází až z období přechodu paleolitu do neolitu, kdy se již člověk usadil. Přešel od lovu k zemědělství, ochočil si a užíval další druhy zvířat užitkových (skot, buvol, prase) i tažných (kůň, osel, velbloud).

Za oblasti vzniku neolitické kultury se považují jihozápadní Evropa, severní Afrika a Přední Asie, odkud se šířila do ostatních částí Evropy. S touto kulturou se šířil i pes.

Někteří autoři považují dosud popsaný způsob domestikace psa za silně zidealizovaný a tvrdí, že pes byl předmětem zájmu člověka nejprve jako lovné zvíře, tedy jako zdroj potravy, protože se zdržoval blízko lidských sídlišť a byl tak stále dosažitelný k lovu. Teprve později, když se člověk seznámil s užitečnými vlastnostmi psa, přestal ho považovat za lovné zvíře a začal některé z těchto vlastností vědomě využívat. Znalosti z oblasti fyziologie psa jsou pro chovatele přinejmenším stejně důležité jako znalosti z anatomie. Fyziologie podává informace o funkcích jednotlivých systémů nebo orgánů v organizmu, dovoluje pochopit podstatu některých jevů a tím je využívat ke kvalifikovanému řízení chovu psa.

Nejen pohybová soustava je důležitá. Čichové vnímání patří k nejdůležitějším způsobům komunikace psa s okolím, psovodem apod. Projevuje se to již u štěněte, které ihned po narození a vyproštění z plodových obalů hlasitě nasává vzduch a kývavými pohyby hlavy se orientuje za matkou a pachem jejího vemene. Uplatňují se přitom sice i vjemy tepelné, avšak pachové jsou bezpochyby rozhodující. Je tomu opravdu tak? Čichová schopnost psa je mnohonásobně vyšší než u člověka a jiných savců, umožňuje to především rozsah plochy čichové sliznice. Vnímání pachů je založeno na chemickém podráždění nervových receptorů v čichové sliznici molekulami pachu, při čemž těchto receptorů je několik druhů. V souvislosti s čichem je nutné se zmínit i o čichové paměti, která je u psa rovněž mimořádně vyvinuta. Pes je schopen vnímat a pamatovat si nejen jednotlivé pachy (lidí, předmětů aj.), nýbrž i pachový soubor například celého regionu. Pes má navíc schopnost diferenciaci jednotlivých pachů ve směsi pachů jiných, což se využívá při jeho pracovním využití. (Procházka, 1994, s. 66). Jakkoli asi využívají těchto skvělých a neobyčejných vlastností psa například policejní kynologové?. Je jim při jejich výkonu práce pes opravdu užitečným pomocníkem nebo není?. Rozdíly ve schopnosti zvěřit stopu mezi jednotlivými plemeny jsou značné. Většinou jsou na tom nejlépe honiči, nejhůře společenští psi. Ovšem ve srovnání s čichem kteréhokoli psa se může člověk jenom stydět. My lidé máme pouze okolo 500 000 čidel, jimiž zaznamenáváme pach, zatímco mnoho psích plemen má přes 100 milionů takových buněk (Malone, 1994, s. 19).

Další nesmírně důležitou kapitolou jsou reflexy. Reflex je základním funkčním prvkem

nervové soustavy. Je možné ho charakterizovat jako převod vzruchu ze smyslového orgánu (receptoru nervovou dráhou přes centrální nervovou soustavu (CNS) na výkonný orgán (efektor). Podle podmínek vzniku a vlastnosti spojení dělíme reflexy na nepodmíněné (vrozené s trvalým spojením) smyslového a výkonného orgánu (za odpovídajících podmínek se dostávají vždy a stereotypně) a na podmíněné reflexy (získané), které vznikají během života psa a zajišťují jeho přizpůsobování nejrůznějším, stále se měnícím podmínkám prostředí. K vytvoření nepodmíněných reflexů není třeba nácviku (zkušenosti), podmíněné reflexy se vytvářejí v souvislosti s určitými zkušenostmi, které jsou pro psa nové. Na rozdíl od nepodmíněných se vytvářejí podmíněné reflexy pouze jako dočasné, opakovanými situacemi (aktivizace) se mohou posilovat nebo naopak vyhasínají, pokud chybí podněty, které je vyvolaly. Nepodmíněné reflexy mají však pro výcvik nesmírný význam. Jejich význam spočívá v tom, že na jejich základě je dána možnost vytvářet podmíněné reflexy, tzn. vybudovat u psa takové návyky, které budou činit zvíře prospěšné člověku. (www.cz-pes.cz). Jak s podněty pracuje psovod? Využívá obou druhů reflexů při výcviku?

„Srovnáme-li jedince jedné variety či subvariety našich starších domácích rostlin a živočichů, jedno z prvních překvapujících zjištění bude, že se od sebe většinou liší více než jedinci jakéhokoliv přirozeného druhu či variety. Zamyslíme-li se nad nesmírnou rozmanitostí domestikovaných rostlin a živočichů, kteří byli po dlouhou dobu vystavováni velice odlišným klimatickým podmínkám a velice odlišnému zacházení, musíme uznat, že je tato nesmírná rozmanitost výsledkem skutečnosti, že domestikace probíhala za mnohem méně jednotných a v lecčem jiných podmínkách než vývoj původních přirozených druhů.“ (Darwin, 2007).

Z této citace vyplývá, že již Charles Darwin rozpoznal, že domestikace představuje důležitý a velký zdroj rozmanitosti v morfologických i fyziologických znacích. S úžasem se pak podivujeme, jak ohromná proměnlivost - variabilita může vzniknout z jednoho volně žijícího a ne příliš variabilního druhu. Těžko bychom zařadili do stejného druhu vlka a různá psí plemena, kdyby se pohybovali a žili ve volné přírodě. Proces domestikace vede k rozsáhlým změnám fenotypu, který můžeme u domestikovaných živočichů pozorovat. Od

původních předků se posléze domestikovaná zvířata liší především v morfologii, anatomii, fyziologii a chování.

Morfologické změny, ke kterým při domestikaci dochází, jsou u živočichů nejvíce viditelným rysem. Při domestikaci dochází ke změnám velikosti i tvaru těla, významné jsou rozdíly ve zbarvení. U všech druhů se objevily typy zbarvení pokryvu těla, které se nevyskytují u divokých druhů (bílé zbarvení), různé odstíny, strakatost, pruhování, albinismus. Dochází i ke změnám kůže-tvorba řas, laloků, záhybů, rohů, klopení uší u králíků, ovcí, koz, psů aj. (Majerová, 2010) U jakých plemen se s nimi můžeme setkat? Existují vůbec? Přináší to nějaké výhody?

Do této chvíle jsme se důvody chovu zvířat zabývali, dalo by se říci, obecně. V následujících kapitolách jsem se proto zaměřila na využití psa jako na domácího mazlíčka, pomocníka, který pomáhá zdravotně postiženým lidem, kteří trpí určitým druhem postižení, ale také jako na asistenta člověku při překonávání nástrah a nebezpečí, kterým vzhledem ke svému postižení musí každý den čelit.

1.3 Pes jako mazlíček a módní doplněk

Motto: „estetično, estetický postoj, estetická funkce, bez ustání prostupují život, není v životním kontextu místa, na které by se estetická funkce nemohla promítnout. Estetično není tedy pouhou pěnou, pouhou ozdobou života, ale také důležitou složkou celkového životního dění.“ J. Mukařovský

Vedle, zde již dříve uvedeném výčtu nejrůznějších činností psa nesmíme zapomenout na tu, která je v naší společnosti nejvíce zastoupena. Pes je totiž dnes ve většině vyspělých zemí hlavně a především mazlíčkem. Tuto funkci dnes zastávají i plemena, která byla šlechtěna k jiným využitím, ale existují také rasy, které byly přetvářeny přímo k tomuto účelu. „*Pes je vlastně jediné domácí zvíře, které se nechovalo jen pro praktické účely, ale odedávna bylo šlechtěno i pro krásu, pro společenskou povahu a na hraní.*“ (Kholová, 1987, s. 270).

Psa jako domácího mazlíčka nacházíme v historii poměrně často, ale zpravidla jen v nejvyšších společenských vrstvách. K masovému rozšíření zvířecích mazlíčků,

chovaných v domácnostech, došlo na přelomu 18. a 19. století u středních vrstev a od té doby se tento fenomén pozvolna rozšiřoval až do dnešní podoby, kdy majitele psů nacházíme napříč všemi společenskými vrstvami. Přemýšlela jsem nad řadou otázek. Proč si vlastně lidé pořizují psa? Podle čeho si ho vybírají? Jaké požadavky by musel splňovat takový policejní pes?

Všude kolem nás žijí různé typy lidí. Jsou tu milovníci psů, osamělí lidé nebo ti, co potřebují ochránit a pomáhat. Existují kolem nás i tací, kteří jsou očarováni módou a zaslepeni pozlátkem, které přináší. Pro ty je pes jen věc. Pouze živá kabelka. Zajímavý doplněk, který tvoří člověku image. Můžeme pozorovat, že oblékání psů se stává i velkým výdělečným obchodem. Modely už dávno nejsou pouze funkční, ale plní hlavně módní estetickou funkci. Psí mazlíčci jsou ze strany svých páníčků rozmazlováni, hýčkáni a to nejrůznějšími možnými způsoby.

V dnešní době, pokud nám to samozřejmě umožní finanční možnosti, není problém zajistit našemu psímu kamarádovi nejkvalitnější stravu, psí školku, již zde jmenovaný krásný obleček nebo osobního kadeřníka. Myslím si, že jejich předkové by se divili, co mají jejich následovníci v dnešní době všechno k dispozici. Bohužel v tuto chvíli nesmím zapomenout na skutečnost, abych se nedotkla těch, kteří si své čtyřnohé mazlíčky pořídili jen proto, že se jim prostě pejsek jen líbil, protože byl například roztomilý nebo měl krásnou srst černé barvy a vůbec nehleděli na to, z mého daleko důležitějšího pohledu, zda se o něho dokáží správně postarat, týrají ho, nedají mu nažrat, napít (těžko tu pak můžeme hovořit o kráse), nevěnují mu dostatek svého času či jestli vybrali vhodnou rasu pejska vzhledem k účelu, ke kterému si ho vybrali. Pak se stáváme svědky přeplněných útulků, ořesných případů, kdy někdo psa přiváže v lese ke stromu, vyhodí ho z auta na ulici a ujede, nebo i takových situací, kdy pes napadne dítě, člověka.

Oproti tomu obecně řečeno zdravý a krásný pes má možnost se zúčastnit výstav (za splnění samozřejmě určitých podmínek a požadavků). Ještě než se společně podíváme na problematiku výstav psů, co všechno obnáší, jak probíhá hodnocení pejsků a mnoho dalších činností s výstavami spojených pojďme se poohlédnout a říci si něco o kráse, o pojetí estetiky a estetických jevů z pohledu Charlese Darwina, což byl britský

přírodovědec a zakladatel evoluční biologie. Evoluční teorii opíral o přírodní výběr a pohlavní výběr. („*Pohlavní výběr závisí na převaze určitých jedinců nad druhými stejného pohlaví, což se týká propagace druhů; zatímco přírodní výběr závisí na vítězství obou pohlaví, v každém věku, za normálních podmínek života.*“ - Charles Darwin, 1871.). Po přečtení určitých kapitol v knize Darwin a estetika jsem se dozvěděla, že Darwin se estetickým jevům (funkcím) věnoval již v dřívějších dobách. S tímto přesvědčením přichází Darwin v díle Vznik druhů.(Stibral, 2006, s. 13).

Definice či pojetí estetiky se pochopitelně proměňovaly – ústředním pojmem se zejména pro 19. století stal pojem krásy, takže se estetika chápala většinou jako nauka či dokonce věda o krásu.(Stibral, 2006, s. 68). Dochází ke kombinaci subjektivního a objektivního vysvětlení vnímání krásna. Darwin má přesvědčení o podobnosti vkusu mezi člověkem a zvířetem. To staví na podobnosti smyslů a tím se snaží definovat co je krása, tzn. co se líbí, popř. ukázat na to, že všichni upřednostňujeme estetické objekty podobných kvalit. Nejvíce se tímto tématem krásy a vkusu zabýval v díle Původu člověka. Vyjmenovává zde charakteristické vlastnosti estetického objektu – např. jasné, zářivé barvy, určité tvary, tedy vlastnosti týkající se vizuální stránky, a harmonické a rytmické zvuky, týkající se auditivních vjemů = působení zraku a sluchu.(Stibral, 2006, s. 19). Převodeme-li tuto myšlenku, toto darwinovské přesvědčení do oblasti kynologie a kynologického výcviku, zajímalo by mě, Co by bylo tím estetickým objektem pro psa a jeho psovoda? Mluví o podobné psychické a smyslové výbavě člověka a ostatních živočichů. Pociťování radosti, bolesti, štěstí i tísně je obdobné. Dokazuje to i Darwinova citace „*všichni, mají tytéž smysly, vjemy a pocity, podobné vášně, sklony a city, i složitější citění, jako je žárlivost, podezíravost, soupeřivost, vděčnost a šlechetnost, dovedou klamat a jsou mstiví...pociťují úžas a zvědavost a mají touž schopnost napodobování, pozornosti a uvažování volby, paměti, představitivosti, myšlenkové asociace a rozumu. V chápavosti se jednotlivci téhož druhu liší od naprosté slabomyslnosti až po nejvyšší nadání*“.(Stibral, 2006, s. 17).

Darwin věnoval estetickým jevům v přírodě značnou pozornost především ve spojitosti již výše uvedené teorie pohlavního výběru. V přírodovědeckých, ale i humanitních kruzích vzbudil pohoršení přesvědčením, že vnímání krásna můžeme nalézt i u nižších živočichů,

kteří mají podle něj přímo smysl pro krásu, vkus: „*Nelze pochybovat,“ píše, „že samička obdivuje krásu svého partnera.*“ (Darwin, 1970, s. 66). Darwin toto přesvědčení opakovaně zdůrazňuje a přichází s ním již ve *Vzniku druhů*, když odlišuje přírodní a pohlavní výběr, který jsem popisovala již výše. Vkus samic, jejich smysl pro krásu je přímo hnacím motorem pohlavního výběru, nebo alespoň jednou ze zásadních motivací vývoje u některých skupin (zejm. ptáků). Navazuje zde příznačně nejen na svá pozorování, ale i na své chovatelské zkušenosti: „*Může-li člověk dát svým bantamkám za krátkou dobu elegantní vzezření a krásu podle svého vkusu, nevidím žádný důvod k pochybám o tom, že by samičky ptáků mohly vytvořit pozoruhodný výsledek, vybírajíce po tisíce generací nejzpevnější a nejkrásnější samečky podle vlastního měřítka krásy.*“ (Stibral, 2006, s. 13). Je možná dobré v této souvislosti připomenout, že pro Darwina nebyl pohlavní výběr podmnožinou přírodního výběru, ale jedním z více způsobů, jak dochází k evoluci. Přírodní výběr je podle něj sice hlavním, nikoli však jediným z činitelů, jak výslovně zdůrazňuje hned v úvodu své nejzásadnější práce. (Stibral, 2006, s. 14). Darwin ještě zdaleka nebyl takovým redukcionistou, jako někteří jeho následovníci. Mnohého dnešního darwinistu by ostatně též překvapilo, jak často Darwin uvádí jako samozřejmost změny v důsledku užívání a neužívání orgánů. Vliv užívání a neužívání je zmiňován jako zdroj změn již ve *Vzniku druhů* (Stibral, 2006, s. 14), často v *Domestikaci*: Darwin, CH.: *The Variation of Animals and Plants under Domestication*, J. Murray: London 1868, např. s I/124-130, I/270-274, II/295-303.

I když tento způsob dědičnosti neoznačuje za lamarkismus a Lamarcka samotného si příliš neváží. Zatímco přírodní výběr zachovávající každou nepatrnou užitečnou odchylku je velmi „tvrdý“, pohlavní výběr je jaksi „měkčí“: „...nezáleží v boji o život, ale v boji mezi dvěma samci o vlastní samice, výsledkem pro neúspěšného soka není smrt, ale jen netečné nebo vůbec žádné potomstvo.“ (Stibral, 2006, s. 14). Oba dva výběry se liší jak ve způsobu, jakým ke změnám dochází, tak i v rychlosti či intenzitě selekce. Myšlenku pohlavního výběru a s ním spojenou otázku vnímání krásy pak rozebírá detailně především ve svém *Původu člověka*, 1871, kde je tento typ výběru tematizován nejen na příkladě člověka, ale i všech významných živočišných tříd. Samci totiž nebojují o samice jenom

„drápy a zuby“, ale též svými mentálními schopnostmi či právě krásou, popř. krásou svých hudebních, tanečních či „výtvarných“ schopností, a do zdobení a předvádění investují značnou energii: „Uvědomíme si, že ptačí sameček si dává nesmírně záležet na tom, aby předvedl před samičkami své nádherné peří nebo skvostné barvy, zatímco jiní ptáci, kteří nejsou tak bohatě zdobeni, se tolik nepředvádí, nelze pochybovat, že samička tu obdivuje krásu svého partnera.“ (Stibral, 2006, s. 15).

Pokud bych měla shrnout základní teze Darwinových názorů, vyzdvihla bych následující. Smysl pro krásu je subjektivním pocitem libosti smyslů, vzniká při vnímání objektů určitých vlastností, tyto vlastnosti jsou především: jasné barvy, symetrické tvary i zbarvení, rytmické a harmonické tóny, novost objektu, aniž by byla současně odchylka od tradice příliš velká, jako další je myšlenka vkusu, vkus vznikl a rozvíjí se v procesu pohlavního výběru, kdy většinou jedno pohlaví uplatňuje při výběru svůj vkus, smysl pro krásu (Darwin příliš nerozlišuje mezi schopností krásu pociťovat a posuzovat), druhé je naopak předmětem tohoto výběru a vytváří různé struktury, které mají zvýšit jeho přitažlivost.

1.4 Výstavy psů

Výstava psů je, řekla bych zjednodušeně, vlastně taková přehlídka krásy příslušníků daného plemene, kde se hodnotí, jak moc pes odpovídá standardu FCI. Úroveň výstav se liší, od neformálních klubových výstav přes výstavy národní, až po exkluzivní výstavy světové. Každá z výstav má svá vlastní pravidla, ale všechny sledují obdobné principy při výběru opravdu výjimečných psích jedinců. Výstava může být skutečně příjemnou společenskou událostí jak pro majitele, tak pro jeho psa. (Fogle, 1996, s. 70). Nejen pro chovatelskou veřejnost, ale i pro ostatní zájemce o chov a výcvik psů, jsou výstavy psů určeny. Pro chovatelské kluby jsou příležitostí k propagaci a popularizaci daného plemene i celé kynologie. Domnívám se, že jsou to i setkání lidí, kteří nejenom dané psí plemeno zde vystavují z důvodu estetických a společenských, ale i některých profesionálů, kteří ho chovají a využívají k praktickým účelům (záchranáři, policisté). Předávají si vzájemně své

zkušenosti s chovem pejsků a společně řeší a rozebírají problémy nejružnějšího charakteru týkající se péče o psa (zdravá životospráva, starost o srst aj.). Mohou se na tomto místě navzájem podělit o znalosti z odvětví šlechtění a křížení ras a tím spojené rozmnožování. Jde i o určitou formu strávení volného času.

Na výstavách se setkávají chovatelé i majitelé psů a soutěží o nejhezčího psa ve srovnání se standardem a ostatními přítomnými psy. Je třeba zdůraznit, že výstava psů je soutěží jedinců přítomných v kruhu, a i když je každý pes nebo fena srovnáván se standardem, jde především o vzájemné srovnávání s ostatními přihlášenými jedinci. Výstava jako soutěž poskytuje z hlediska hodnocení úrovně chovu pouze relativní výsledky a i nejlépe oceněný jedinec nemusí být na jiné výstavě při jiné sestavě přihlášených zvířat opět nejlepší. Výstavy psů jsou tedy především soutěžemi, na kterých nelze očekávat vždy absolutně stejné výsledky. Proto by majitelé vystavovaných psů měli brát „sportovně“. Z toho důvodu by též výstava psů neměla být rozhodujícím prostředím pro určení chovnosti psa nebo feny. (Procházka, 1994, s. 253). Zevrubně níže popíšu typy výstav, hodnocení a tituly, které na nich můžete získat.

Výstavní kruh - jedná se o ohraničený prostor. V uzavřené hale se používá koberec, venku se jen vyznačí čtverec. Není nijak dáno, jak by měl být velký, ale měl by odpovídat vystavovanému plemeni a počtu přihlášených jedinců. V tomto prostoru je umístěn stůl pro posuzovatele (rozhodčího), jeho zapisovatele a vedoucího kruhu. U některých plemen, převážně malých, je zde ještě umístěn stůl, kam postavíte pejska do výstavního postoje. Kde je pes celkově prohlédnut, včetně zubů, u samců se kontrolují i varlata.

Posuzovatel - někdy se říká rozhodčí - je kvalifikovaný odborník na příslušné plemeno, který úspěšně prošel vzdělávacím programem u Českomoravské kynologické Unie, která v tomto případě zastupuje FCI (Mezinárodní Kynologická Organizace), a úspěšně složí zkoušku posuzovatele.

Vedoucí kruhu - je většinou aspirant (čekatel) na statut posuzovatele, který ještě nemá složenkou zkoušku z plemene a musí splnit praxi v kruhu. Organizuje hladký průběh výstavy.

Zapisovatel - zapisuje, vypisuje posudky, které jsou mu diktovány posuzovatelem.

Výstavní postoj - pozice, do které se pokoušíme pokaždé v kruhu nějak toho našeho psa dostat, člověk si ji nevymyslel. Je to vlastně přirozený postoj každého psa, ve kterém je prostě nejkrásnější, kdy vynikne stavba jeho těla, srst atd.). Kromě výstavního postoje ještě musíte mít zvládnutou chůzi u nohy a ukazování zoubků, u chlapečků kontrolu varlat, pes musí být zvyklý, že na něj sahají cizí lidé.

Výstavy Pořádají se oblastní, okresní, krajské, speciální a klubové (určené jednomu plemeni, nebo plemenům sdružených pod jedním klubem), národní, mezinárodní a pak soutěže - šampion šampionů, nejkrásnější pes výstavy nebo státu, dne, roku.

Na výstavách vystavujeme psy dle věku - v tzv. třídách - puppy - štěně (4-6 měsíců), dorost (6-9 měsíců), mladý (9-18 měsíců), mezitřída (15-24 měsíců), otevřená (od 15. měsíců), šampionů (od 15. měsíců), pracovní (od 15. měsíců), veterán (od 8. let). Většina tříd je v rozsahu určitého věku pejska, třída pracovní je na základě složených zkoušek - typ a jaké jsou popsány na klubu příslušného plemene. Třída šampionů je pak určena psům, kteří již mají titul šampiona, případně jiný plnohodnotný titul.

Hodnocení - je na všech výstavách stejné, liší se tituly. Hodnocení se zadává ve známkách - výborná, velmi dobrá, dobrá, dostatečná, nedostatečná. Kromě toho se ještě zadává pořadí prvních čtyř ve třídě. Na prvních dvou pozicích pak mohou být zadány i tituly, pouze v případě známky výborná. Toto hodnocení je stanoveno výstavním řádem ČMKU. Jak je uvedeno níže, hodnocení by se mělo vždy provádět na základě kvality konkrétního jedince, nikoliv na základě kvalit handlera. Neboť špičkový handler nakonec „vyjezdí“ tituly i na průměrném jedinci. A to by se opravdu dít nemělo. Bohužel se často setkáváme s naprosto jinou praxí. Je smutné, že se často posuzuje handling psa a až poté jeho kvality. Proto raději vystavujeme na výstavách posuzovaných zahraničními rozhodčími, ale ani tam to není ideální. Britští rozhodčí posuzují kvalitu psa a až při určování prvních čtyřech pozic ve třídě hraje roli i handling. (www.mu-j-pes.cz).

2. Role pomocníka

2.1 Canisterapie

Podle mého názoru daleko důležitější rolí psa (než je jeho krásná srst, stavba těla aj.) je pomoc druhým. Lidem nemocným, trpícím určitým druhem postižení, pro které je jeho kladné a pozitivní působení na zdraví jedince nenahraditelné. Jednou z mnoha forem pomoci je Canisterapie. Pes je zvíře, které dokáže přenášet svou pohodu na člověka a dovede ho vyprovokovat k určitému výkonu. (Stalmachová, 2000, s. 218). Canisterapie je součástí zooterapie, která využívá různá zvířata k terapeutickým účelům. Zooterapie neboli animoterapie je založena na principu využívání pozitivního působení při kontaktu mezi člověkem a zvířetem (Velemínský a kolektiv, 2007, s. 335). V rámci zooterapie jsou využíváni i koně, kočky, ale i malá domácí zvířata (čínčila, fretka).

Slovo Canisterapie se objevuje v současné době stále častěji a ve volném překladu znamená terapii s pomocí psa. Pojem Canisterapie je složen ze slov „*Canis – pes a terapie – léčení*“. Existuje však mnoho způsobů jeho překladu: „*Canisterapie je léčba lidské duše psí láskou*“ (Galajdová, 1999). Canisterapie probíhá pod vedením canisterapeuta a většinou ve spolupráci se zaměstnanci zařízení, kam týmy docházejí. Canisterapie může být skupinová nebo individuální, vždy záleží na konkrétní potřebě klienta. Canisterapii můžeme také definovat jako způsob terapie, který využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka, přičemž klade důraz především na řešení problémů psychologických, citových a sociálně-integračních a působení na fyzické zdraví člověka je u ní druhotné. Uplatňuje se zejména jako pomocná psychoterapeutická metoda při řešení různých situací v případě, že jiné metody nejsou účinné nebo použitelné.

Jedná se např. o navazování kontaktu s pacienty, kteří obtížně komunikují a při práci s citově deprivovanými dětmi, autistickými dětmi, mentálně postiženými, v logopedické a rehabilitační praxi, při výskytu apatie nebo u dlouhodobě nemocných dětí.(portál o canisterapii společnosti Podané ruce, o.s.). Posláním psích pomocníků pro dětské klienty je zkvalitnění jejich života, praktická pomoc a zvýšení možností integrace, zejména mezi ostatní vrstevníky. Děti se zdravotním postižením jsou závislé v běžných denních úkonech

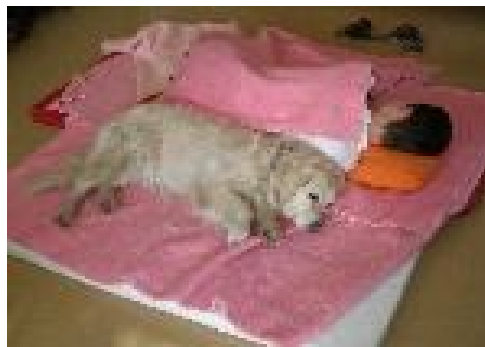
na pomoci ze strany rodinných příslušníků, osobních asistentů či speciálních zařízení. Často se nezapojují do běžných činností a aktivit svých vrstevníků a díky svému handicapu se straní kolektivu, mají snížené sebevědomí, pocit osamocení a plné závislosti na další osobě a z toho vyplývající psychické problémy.

Speciálně vycvičený pes pomáhá dětem s postižením vyrovnat se lépe se svým handicapem, dokáže zčásti nahradit osobního asistenta či rodinného příslušníka a tím pomáhá dětem ke zvýšení jejich soběstačnosti, sebe obsluhy a samostatnosti, zvyšování sebevědomí a přispívá tak k pocitu zvýšení nezávislosti a prožívání plnohodnotného života.

Dítě získává pomocí speciálně vycvičeného psa větší možnosti a lepší šanci v aktivním zapojení se do běžných aktivit svých vrstevníků, do vzdělávacího procesu, dochází ke zlepšení navazování komunikace s okolím. Speciálně vycvičený pes dokáže dětem s postižením pomáhat nejen prakticky, vždy s ohledem na specifika jejich postižení (např. podávání nejrůznějších předmětů denní potřeby, pomoc při svlékání a oblékání, rozsvěcení, zhasínání světel, otevírání a zavírání dveří a zásuvek a podávání věcí, např. z lednice, pomoc při zvedání rukou, nohou, hlavy, obracení se, přivolání pomoci apod.), ale dokáže je také lépe motivovat při cvičení pro rozvoj jemné motoriky (česání psa, podávání předmětů a hraček, hlazení psa, podávání pamlsku – odměny, nasazování obojku, zapínání karabiny, vedení psa apod.) i hrubé motoriky – (motivace pro dítě psa následovat, možnost použití psa jako opory při chůzi, společné překonávání překážek apod.).

Pes pomáhá také při rozvoji verbální i neverbální komunikaci (dávání zvukových a posunkových povelů, vyslovování jména psa), dokáže uspokojovat citové potřeby postižených dětí, ovlivňovat oblast sociálně emoční, pomáhá dětem rozvíjet sociální vztahy a adaptivní i sociální chování. Pro děti s tělesným postižením je vhodné provádění také tzv. polohování, kdy si dítě může na psa pokládat různé části těla, které potřebuje uvolnit – nohy, ruce, páteř.

Dítě vnímá teplo těla psa i jeho dýchání, čímž dochází k prohřívání a postupnému uvolňování spastických svalů před následnou rehabilitací (Obr. 4).

Obr. 4 – canisterapie v praxi

Speciálně vycvičený pes dokáže pomáhat nejen dítěti, ale i pečující osobě – otevírání dveří při přenášení dítěte, podání např. zvonícího mobilu, ručníku, deky, pleny, láhve s pitím apod. při manipulaci s dítětem a nemožnosti dítě opustit, nalezení a podání ztracených předmětů a hraček, u větších dětí pomoc při manipulaci s invalidním vozíkem.

Výcvik psů pro děti s postižením jsou vybíráni psi s vynikajícím vztahem k dětem, s mírným, klidným, ale radostným projevem, kteří převážně vyrůstají po celou dobu výchovy v rodinách s dětmi a také v průběhu výcviku jsou s dětmi v častém kontaktu (Obr. 5). Psi pro děti s postižením jsou cvičeni přesně dle typu handicapu konkrétního dítěte a většina z nich zároveň také jako psi právě canisterapeutičtí. Dochází k rozvoji citových, rozumových i pohybových schopností handicapovaných jedinců. Nelze používat například psy z útulků (neznáme jejich výchovu a socializaci na člověka), psy nevhodné k výcviku (poruchy chování, špatné zdraví), týrané psy apod. Využívají třeba psy z tohoto prostředí policejní kynologové, nebo mají svá „policejní“ štěňata?

Obr. 5 – pes vycvičený pro canisterapii

2.1.1 Rozvoj citových schopností

- 1) Hlazení psa, mazlení se s ním, tj. uspokojování potřeby něžnosti.
- 2) Povídání klienta s terapeutem, při němž zjišťuje, že i pes může být smutný, veselý, nemocný a pokud se o něj bude dobře starat a bude ho mít rád, bude mu pes dobrým kamarádem.
- 3) Terapeut se snaží navázat komunikaci klienta se psem, aby snížil jeho nesmělost a uzavřenost a podpořil spontánnost projevu ve vztahu k jiným osobám.
- 4) V případě použití malého psa se rozvíjí u zejména u dítěte ochranné a pečovatelské postoje, použije-li se velký pes, dítě získá pocit bezpečí
- 5) Při poznávání nových věcí ve společnosti zvířete, dochází k odbourávání neopodstatněného strachu a odvedení pozornosti od vlastních potíží klienta.
- 6) Při použití skupinové terapie má klient ve „svém“ psovi spojence pro zvládnutí komunikace a chování v kolektivu.(portál o canisterapii společnosti Podané ruce, o.s.).

2.1.2 Rozvoj rozumových schopností

- 1) Dítě získává zájem o určité aktivity prostřednictvím cílené hry a plněním úkolů, čímž se zvyšuje doba soustředění na danou činnost.
- 2) Pozorování chování psa a jeho stavby těla se rozvíjí u dítěte pozorovací schopnosti i správné návyky chování ke zvířatům i lidem.
- 3) Prostřednictvím různých pomůcek a zadáváním úkolů klientu psovi se zlepšují komunikační dovednosti, rozšiřuje se slovní zásoba a vyjadřovací schopnosti.
- 4) Krmení psa či jiné situace, kdy je potřeba psa nevyrušovat, se využívají k nácviku sebeovládání.
- 5) Pro autisty je srozumitelný kontakt se zvířetem, které komunikuje jednoduše a jednoznačně a proto zde pes plní roli prostředníka v komunikaci s lidmi.

2.1.3 Rozvoj pohybových schopností

Formou různých společných her se zvyšuje u klientů motivace k pohybu i jejich pohybové schopnosti, rozvíjí se hrubá i jemná motorika, ve společnosti psa se klienti učí vhodně relaxovat. (portál o canisterapii společnosti Podané ruce, o.s.)

2.2 Pes jako vychovatel

Pes jako vychovatel je samozřejmě lehce nadhodnocená role. V podstatě nám jde o to, že pes může být skvělým pomocníkem při výchově dětí a při rozvíjení jejich duševních schopností a estetického citění. Proč? V první řadě se dítě žijící v rodině se psem naučí empatii, vcítění se do nálady a potřeb zvířete. To se mu později hodí v dětském kolektivu a dokonce i při jednání s dospělými. Neméně důležitým pozitivem je odsouvání svých potřeb ve prospěch zájmu svého psiho partnera, opět neocenitelná zkušenost pro další život. Děti umějí být při prosazování svých vlastních zájmů velmi kategorické a zlostné. Brzy se naučí nevylévat si vztek na nevinném psovi.

Pes je závislý v uspokojování svých potřeb na pánovi, což dává člověku do rukou velkou moc. Dítě brzy pocítí, že část této moci má také ono, a musí se naučit nezneužívat ji.

To, jak se rodiče chovají k pejskovi, převezme dítě svůj vzorec chování, a to nejen ve vztahu k vlastnímu zvířeti. Prostřednictvím psa můžou rodiče směřovat i dítě žádoucím směrem. Pokud nastanou problémy mezi dítětem a psem, měli by se rodiče zamyslet, jestli také oni sami nedělají něco špatně – vůči svému zvířeti a koneckonců i vůči dítěti. Pes tak může nepřímo působit i jako vychovatel či usměrňovatel rodičů.(planetazvirat.cz).

Rozvoj estetického citění je pro zdárný vývoj jedince velmi důležitý. Pomocí ilustrací a obrázků si jako čtenáři, ať už se jedná o leporela pro nejmenší, pohádky či knihy pro různé věkové kategorie, podněcují a rozvíjí svou fantazii. Krásné ilustrace k pěkné knížce patří. Knížka bez obrázků, zvláště určená pro děti, by se mohla přirovnat k rybě bez vody. Krásné ilustrace mohou nádherně dotvořit atmosféru právě čtené knihy.

Jak si porozumět

Je na rodičích, aby dítěti srozumitelnou formou vysvětlili psí řeč. Signálům, které pes ať už akustický, nebo vizuálně vysílá pomocí ocasu, uší, srsti, pysků a celého těla, je třeba včas porozumět, aby dítě vědělo, kdy nesahat psovi do misky, proč zvíře vrčí, co znamená, když si lehne na záda nebo když kňučí u dveří. Stejně důležité je, aby dítě chápalo, že nejen to, co má pes ve své misce, je pro něj tabu, ale že to platí i obráceně. Je sice hezké, že dítě není sobecké a rozdělilo se o svou večeři, ale každému patří, co jeho jest, a že rozdělit se s pejskem o čokoládu, ovoce nebo koláč, může pejskovi hodně ublížit. (planetazvirat.cz)

2.3 Asistenční pes

Zmínit se zde musím též o asistenčních psech. Asistenční pes je buď souhrnný název pro psy pomáhající všem zdravotně postiženým, nebo pro psy, jejichž úkolem je pomáhat tělesně postiženým. Nejstarším a i u nás dlouho zavedeným je výcvik vodících psů pro nevidomé. S výcvikem psů pro tělesně postižené se začalo v 70. letech 20. století v USA a od té doby se velmi rozvinul. Oproti výcviku psů pro nevidomé, který hradí stát, jsou asistenční psi, jejichž výcvik je daleko náročnější a delší, financování ze sponzorských darů a dodací. Jak náročný a finančně nákladný je asi výcvik psa, který působí ve službách

Policie?

Vodící psi mají dosud také mnohem širší přístup do veřejných budov, dopravních prostředků atd. Po šesti až osmiměsíčním výcviku ve speciálním středisku se asistenční psi ve věku přibližně jednoho a půl roku dostávají do domácnosti svého nového majitele. Odborně vycvičený pes je připravený doživotně pracovat pro svého postiženého pána, a být tak jeho služebníkem, jeho očima, jeho průvodcem. Rozsah výcviku se vždy řídí schopnostmi psa a potřebami postiženého. Při hledání vhodného týmu – klienta a psa – se proto přihlíží na rozsah postižení klienta, jeho životní styl, záliby, potřeby a povahu, u psa pak na míru schopností, fyzickou zdatnost a povahové vlastnosti. (www.pomocnetlapky.cz).

2.3.1 Výcvik asistenčních psů

Asistenční pes je zhruba do roka dáván k převychovatelům, aby se naučil základní povely a aby si zvykl na více lidí. U převychovatelů by si měl pejsek užívat štěněcí věk jako každý jiný pes. Měl by se učit poznávat jízdu autem, vlakem, autobusem, metrem. Měl by být socializovaný. Neměl by reagovat nepřiměřeně na ostatní psy a lidi. Převychovatel ho učí základním návykům jako nespát v posteli, nevyžadovat jídlo od stolu, hygieně, proto také musí chovat psa v bytě a ne v kotci nebo ve venkovním výběhu. Velmi důležité je naučit pejška přivolání. Převychovatel se může stát jakákoliv osoba, starší osmnácti let, s dobrým vztahem ke psům. Ideálními převychovateli jsou starší lidé, kteří si nechtějí pořizovat vlastního psa a tím se uvázat na mnoho let, ale mají pejsky rádi, ocení procházky a psí společnost.

Když je na to pes již připravený, převezme si ho jedna z organizací zabývající se výcvikem psů pro postižené. Nejdříve se provede kompletní vyšetření psa, aby se vyloučila dysplazie nebo genetická vada. Dále se musejí prověřit vlastnosti jedince, jestli se vůbec na výcvik hodí. Každý pes pro postižené musí bez problému zvládnout přivolání, dlouhodobé odložení, povely sedni, lehni, vstaň. Poté se začne se speciálními povely. Jaké nároky na poslušnost, výcvik svého psa (se specializací na vyhledávání drog či výbušnin) má třeba takový kynolog u Policie? U asistenčních psů povely na podávání věcí, svlékání, otevírání dveří, rozsvěcování a zhasínání světel u vodícího psa, aby označoval překážky a vyhýbal se

jím (Obr. 6 a 7). Učí se např. povely – přechod, zastávka, dveře a jiné. Při každé změně úrovně terénu, obrubníky, schody, eskalátory, se zastaví a tím dá najevo svému pánovi, že teď přichází na řadu bílá hůl na ověření. S každým psem se cvičí v průměru 2-3 hodiny denně. Podle druhu, doby výcviku a co vše je potřeba psa naučit se cena pohybuje do 150.000,-Kč až 250.000,- Kč.

Obr. 6 a 7 – ukázka pomoci asistenčních psů

Další kapitolou je cvičení asistenčních psů pro děti. Položme si otázku: „Je těžké cvičit asistenční psy pro děti?“ Ano. Pes je tvor, který původně žil ve smečce a pořád má geneticky zakódováno vytváření, pozorování a dodržování hierarchie ve smečce. To způsobuje, že nejvíce uznává nejsilnějšího člena smečky, kterým je pro psa většinou otec rodiny. Dítě je až na nižším stupni a pes vůči němu má spíše pečovatelský vztah, protože mu voní i jako mládě. Při předávání psa musí spolupracovat celá rodina při narušování hierarchie psa tak, aby dítě považoval za pána číslo jedna. Čím je dítě mladší, tím je to těžší. Jsou ovšem i psi, kteří společnost dítěte přirozeně preferují, a takové psy se snažíme najít už při výběru vhodného adepta na výcvik. Pes musí být úplně klidný a mít jemné pohyby. (<http://dixi.4fan.cz>)

2.4 Signální pes

Uvedu zde ještě jednu skupinu psů. Jedná se o psy signální, kde se využívá zejména sluchový vjem psů. Tito jsou cvičeni především pro sluchově postižené, které upozorňují na

důležité zvuky v jejich okolí. Jedná se zejména o zvonek u dveří, požární nebo jiný alarm, přicházející fax nebo telefon se čtecím zařízením, zvonící budík, zvukové signály kuchyňských zařízení, ale také osobu volající jméno neslyšícího nebo pláč dítěte. Velmi důležité je rovněž vycvičení tohoto psa zejména na zvukovou reakci signálů u přechodů pro chodce. Také existují signální psi pro postižené trpící častými epileptickými záchvaty. Takový pes, se buď naučí přivolávat pomoc z okolí, nebo poznávat přicházející záchvat. Nejnovějším typem signálních psů je „detektor chemikálií“ pro osoby s extrémní přecitlivělostí na chemikálie v ovzduší. Pro tyto osoby je téměř nemožné vycházet z domova, dokud nemají svého čtyřnohého pomocníka s čichem mnohokrát citlivějším než je lidský. Protože se u signálních psů nejedná o tak široké spektrum povelů jako třeba u asistenčních psů a neočekává se podobná fyzická zdatnost, je ve světě zvykem používat k výcviku psy z útulků, kteří prokazují svoji spolehlivost a nadání. Jedná se obvykle o menší plemena a křížence.(muj-labrador.cz). Základním a nejvýznamnějším článkem chovu psů je chovatel. Proto by zásadní podmínkou pro zvyšování úrovně chovu mělo být i zvyšování odborné úrovně chovatelů. Systém přípravy orgánů řídicích chov je u nás na relativně dobré úrovni, která odpovídá i dlouholeté tradici existence řízené kynologie v Čechách a na Moravě. V rámci tohoto systému se provádí pravidelná příprava a vzdělávání rozhodčích pro posuzování exteriéru i výkonu psů i poradců chovu, kteří všichni působí na chovatelských akcích. Z dosavadní chovatelské praxe je známo, že nejlepších výsledků v chovu psů dosahovali a dosahují chovatelé, kteří vlastní větší počet chovných zvířat.

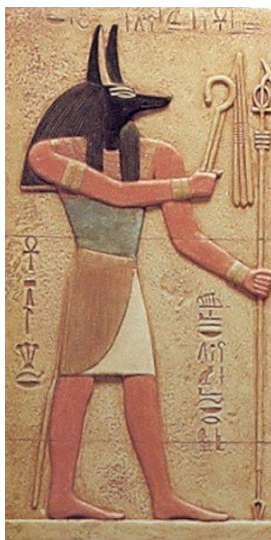
3. Pes v oblasti folkloru, náboženství, mytologii a umění

3.1 Pes ve folkloru a v náboženství

Třebaže lidé využívají psy více než 10 000 let, až do nedávné doby se ve folkloru uplatnili jen velmi vzácně. Tři největší světové náboženství, judaismus, křesťanství a islám, se o psech zmiňují, a ještě většinou v negativním smyslu. Existují dvě významné výjimky – starověká Persie a Čína, kde rané lidové umění a pověry jsou spojeny se psy, kteří byli

opravdu součástí náboženských rituálů. Není to jen náhoda, že z této oblasti pocházejí některá nejdůležitější původní plemena psů. Folklor a kmenové pověsti o našich skutečných a vymyšlených předcích nám nabízejí vzrušující klíč k poznání, jak žili a mysleli lidé před tisíci lety. V bibli-ve Starém zákoně – je často velmi podrobně vylíčena kmenová historie jedné skupiny starověkých národů. Obsahuje asi třicet zmínek o psech, z nichž až na dvě jsou všechny záporné.

Ze starého zákona víme, že psi hlídali izraelským kmenům stáda, ale nic nenaznačuje, že by mezi nimi vzniklo pouto a náklonnost. Na psy se nepochybně pohlíželo jako na nečisté požírače odpadků. Stará židovská tradice nedovolovala zobrazovat zvířata, ale v blízkém Egyptě, kde byla zvířata uctívána, umělci zpodobňovali mnoho rozličných psů. Avšak žádný z nich nehrál příliš významnou roli v náboženství či folkloru. Egyptský bůh Anupew (Anubis – obr. 8), jehož povinností bylo provázet duše zemřelých k jejich poslednímu soudu, byl zobrazován s lidským tělem a tradovalo se, že se psí hlavou. Ale spíš než hlava psa je to hlava šakala. Třebaže Herodes psal, že Egyptané truchlí, zemře-li pes či kočka, soudě podle obrovského množství mumifikovaných koček a velmi malého počtu mumifikovaných psů, byl tento zvyk u psů spíš výjimkou než pravidlem. Jinde zase kamenné plastiky svědčí o tom, že Babyloňané vyšlechtili obrovské válečné psy – mastify. Nedaleko odtud asyrská šlechta používala psy při lovu.

Obr. 8 – Egyptský bůh podsvětí

Nádherný basreliéf v Britském muzeu v Londýně zobrazuje, asyrského krále Aššurbanipala lovícího s velkými mastily. Přesto se zdá, že v místním folkloru nehráli psi žádnou podstatnou roli. Řecká mytologie – v řadě starých řeckých legend měli psi svoje místo. Říkalo se, že Periklův otec Xanthippos vlastnil psa, který plaval po boku galéry svého pána do města Salamin, když byli Athéňané nuceni opustit město. Pes byl pohřben vedle pána na místě, nazývaném od té doby Cynossema, psí hrob. Alexandr Veliký prý založil a pojmenoval město Peritas na památku svého psa. Je těžké najít předěl mezi folklorem a umělou literaturou.

Řecký básník Homér použil při skládání svých nepřekonatelných eposů postavy z řecké mytologie spolu s historickými událostmi. Skvostné vylíčení inteligentního a věrného loveckého psa Argose v okamžiku, kdy jako jediný poznal vracejícího se Odyssea, i citlivý popis psů pasáka vepřů Eumaea dokazuje, že Homér rozuměl psímu chování. V řeckém náboženství byli psi obvykle požíváni při obětech. Smečky psů byly drženy v Asklépiově svatyni v Epidauru a Asklépius byl znázorňován v doprovodu psa, který dokázal nemocného vyléčit tím, že ho lízal. Mnohem častěji ovšem byli psi obětováni, protože jich byla spousta, byli laciní a snadno ovladatelní. Římská mytologie ve starověkém Římě také obětovali psy. Např. o každoročním římském jarním svátku Robigalia byli psi zabíjeni u pátého milníku na Via Claudia. Přesto měli Římané k psům kladný vztah, měli je ve velké oblibě a jejich folklor oplývá historkami o psí odvaze a věrnosti. Křesťanská a islámská kultura zdědily svůj postoj ke psům od náboženství, z něhož vyšly.

Ovšem tento postoj byl pozměněn folklorem a místní tradicí podle toho, kde se náboženství vyvinula. V Evropě bylo křesťanství ovlivněno lokální a římskou lidovou tradicí.(Fogle, 1995, s. 26,27). Historiky o psí oddanosti mají původ v severoevropském folkloru. Typická je sága o Galertovi, o velkém loveckém psu velšského prince Llewellyna. Gelerta ponechali doma s královským synem Owainem. Když se Llewellyn vrátil, zjistil, že syn zmizel a pes má na tlamě krev. Psa zabil svým mečem a teprve potom objevil syna v bezpečí, vedle těla mrtvého vlka. Na počest Gelertovy události nechal odlít jeho sochu. Islám pohlíží na psa jako na nečisté stvoření. Důvod je zřejmý: islám obsahuje pravidla

o hygieně a obecném zdraví. V oblastech, kde se vyskytovala a stále vyskytuje endemická vzteklinka, má příkaz islámu provést očistu po „pošpinění“ psími slinami očividnou zásluhu o zdraví celé populace.

Svou největší roli v náboženství, folkloru a v mytologii hráli psi v nejkultivovanější a nejranější civilizaci, v Číně. Zatímco v evropských pověrách hrály ústřední roli černé kočky, ve starověké Číně to byl černý pes. Zápisky staré více než 4000 let dokazují, že cvičitelům psů byla prokazována úcta a že ovládali smečky s velkým počtem psů. Pes Fu, stále se vracející téma v čínské kultuře (Obr. 9). Měl tu sympatickou vlastnost, že přinášel štěstí a dobrý osud. Velký podíl na prvotním zdomácnění psů má starověká Čína. Zde pravděpodobně došlo ke zmenšování a tvorbě trpasličích a miniaturních společenských plemen. Zároveň zde vyšlechtili první psy pro lovecké smečky. Křesťanská a islámská kultura zdělily svůj postoj ke psům od náboženství.

Obr. 9 – Čínský pes Fu

Estetická funkce má také zdroj v estetickém postoji. Člověk zaujímá ke světu různé postoje (praktické, teoretické, náboženské i estetické). Každý postoj se zmocňuje člověka celého, všech jeho schopností a zaměřuje se určitým směrem. Často se vzájemně vylučují, překázejí si, ruší se, jelikož každý si žádá jiné usměrnění všech schopností celé osobnosti

v dané chvíli. Míří k jistému cíli, k jehož dosažení je třeba činností a jistých nástrojů, jsou schopny fungovat vzhledem k tomuto cíli, jsou nositeli dané funkce. Kromě praktického postoje ke skutečnosti – jde o bezprostřední působení na skutečnost (svou činností ji chceme pozměnit a volíme k tomu takové nástroje, které mají vlastnosti vhodné k dosažení očekávaného výsledku. Dochází k praktickému zjednodušení skutečnosti.

Dalším postojem člověka, který zaujímá ke světu je postoj teoretický-poznávací postoj. Zde chceme skutečnost poznat a skutečnost se nám jeví z té stránky, ze které ji chceme poznat. Cílem je zjišťování obecných souvislostí. U teoretického postoje dochází k převedení skutečnosti ve znak = v pojem, zde není předávání tak samozřejmé a předem dané (je třeba poznávacího úsilí). Při magicko-náboženském postoji není skutečnost do znaku převáděna, ale je jím bytostně, proto mlže působit jako to, co zastupuje, zřetel je obrácena ne ke znaku samotnému, ale k tomu, co stojí za ním, tzn. k tajemné síle. Estetický postoj – při estetickém znaku se pozornost soustřeďuje na samu skutečnost, která se stává znakem. Věc, která se stává estetickým znakem (UD), dává pocítit vztah mezi ním a skutečností. Estetický znak poukazuje ke všem skutečnostem, které člověk zažil a může ještě zažít k celému univerzu věcí a dějů. Hlavně UD bylo vytvořené za tím účelem, aby v pozorovateli navozovalo estetický postoj. Estetický znak = UD poukazuje ke skutečnosti jako celku a vyjadřuje a navozuje vztah člověka k veškerenstvu. Nejen umění, ale kterýkoli děj – jev-produkt lidské činnosti se může stát estetickým znakem. U estetické funkce je nositel funkce hodnotou sám o sobě, je hodnotou pro způsob, jakým je vytvořen. Naprosté omezení na postoj praktický by vedlo k automatizaci.

Estetická funkce umožňuje nahlížet na skutečnost vždy z nové stránky. V jakémkoli lidském úkonu i věci si estetická funkce najde své místo i tehdy, slouží-li tyto úkony a věci funkcím jiným. Praktická – př. krejčovství – zdůrazněním estetické stránky dochází ke zdokonalování stránky technické, v oblasti umění a tvorby, jejímž charakteristickým znakem je převaha estetické funkce nad ostatními nestojí mimo oblast praktického života. Příkladem je architektura. Estetika stojí na rozhraních. Má vztahy k různým oblastem praktického života, vztahy k umění a uměleckému tvoření, vztahy ke konkrétním vědám o jednotlivých uměních (dailylife.cz).

3.2 Pes v umění

Nejstarší vyobrazení psů a jim podobným zvířat se nalézají ve Španělsku na jeskynních malbách, existujících již déle než 12 000 let. Před 6600 roky byly v Egyptě vytvářeny nástěnné malby a hieroglyfy, na nichž se už objevila jasně rozlišitelná plemena, podobající se dnešním grejhaundům a mastifům. Později byli zobrazováni i psi typu špice a teriéra. V klasickém řeckém umění se stylizované podoby psů objevovaly na keramice i v podobě soch. Dnes se různé formy uměleckého zobrazení psů vyskytují po celém světě. Starověké evropské umění zobrazuje psy poměrně často – na obrazech se vyskytuje Kerberos (Obr. 10), trojhlavý pes střežící vchod do podsvětí, a Diana, panenská bohyně lovu, obklopená loveckými psy. Psi byli hojně znázorňováni, ale v římské době se jejich portréty rychle vytrácejí. S rostoucím vlivem Říma a s šířením křesťanství po Evropě byli psi v evropském umění stále vzácnější, i když se miniatury psů objevovaly v iluminovaných rukopisech.

Obr. 10 – mytologický pes Kerberos

Po roce 1066 se psi opět dostali do oblíby, jak dokazují zobrazení na dobových tapisériích. V období renesance se na mytologických, alegorických a náboženských obrazech objevovaly detailní portréty psů jako doplněk k hlavní postavě. Tizián na svém

portrétu nazvaném Giovanni dell'Acquaviva nakreslil s vynikajícím realismem zamyšleného psa typu retrívra. Vyobrazení psů nacházíme i v Tizianově vrcholném díle nazvaném Apollón trestá Marsya (Obr. 11).

Obr. 11 – Tizian – Apollón trestá Marsya

Veronese maloval velmi přesně malé psíky typů španěla, chrty a honiče, ale vždy pouze jako detail, nikdy jako hlavní postavu obrazu. Diego Velasquez zobrazoval psy na portrétech, zejména ve společnosti dětí. Portrétování psa – na počátku 18. století bylo portrétování zvířat stále oblíbenější.(Fogle, 1995, s. 28,29). Pro český strukturalismus je charakteristické dynamické pojetí estetického nikoli jako věci, ale jako působení, tedy jako lidského vztahu, a to vztahu samou svou podstatou společenského a historického. Člověk ve svém životě zaujímá estetický postoj k různým předmětům – odloženým, neužitečným, nalezeným apod. Tyto věci ztratily dávno svou praktickou funkci a jejich cena je nepatrná, ale pro jedince, který je našel, plní funkci estetickou.

Daná funkce se projevuje zejména tím, že dokáže upoutat na sebe pozornost, ale i schopnost vytrhnout předmět z všedních souvislostí, izolovat jej od praktických vztahů

a funkcí. Na druhou stranu v nás vyvolává i jiné funkce, např. radost. To znamená, že zintenzivňuje naše vnímání předmětu, stupňuje soustředění na jeho vlastní kvality. Bude se lišit estetická funkce u psa zobrazeného na portrétu a psa např. asistenčního? Hovoříme zde o estetické funkci. Běžná definice zní, že se jedná o užití věci, která je jejím nositelem, k tomu a tomu účelu, tedy pomocí určitého nástroje k dosažení určitého cíle. Můžeme též říci, že je funkce vymezována jako užívání věci k nějakému účelu. (Chvatík, 1994, s. 21).

Pátrala jsem po Darwinově zálibě v umění. Darwin byl člověk kultivovaný a v zásadě příslušník společenské smetánky, k jejíž výchově a zvykům patřil i zájem o umění. Nejen zájem o literaturu, poezii, ale též zájem o výtvarné umění, který mu prý „vštípil“ jeho spolužák a přítel Whitley, ho vedl k častým návštěvám galerií, zejm. FitzWilliamovy. Ve své Autobiografii (1887) o sobě Darwin s hrdostí píše: „měl jsem zřejmě dosti dobrý vkus, neboť jsem obdivoval skutečně nejlepší obrazy, o nichž jsem pak diskutoval se starým kurátorem.“ (Stibral, 2006, s. 61).

3.3 Pes v užitém umění

Estetická funkce proniká do všech oblastí lidského života. Ostatně ani hranice mezi uměním a estetickým mimouměleckým není jednou provždy dána a nemůže být pevně stanovená. Určité lidské činnosti, počítané za umění ještě ve středověku, jako například zahradnictví nebo umění ohně, za ně dávno neplatí. Naopak fotografie, film, rozhlas a televize, považované z počátku za pouhé technické atrakce nebo sdělovací techniky, se dnes staly významnými uměleckými druhy. Během vývoje se hranice mezi tím, co je za umění považováno a co ne, neustále mění a přechody mezi oblastí umění a estetickým mimouměleckým jsou plynulé. Estetická funkce v mimoumělecké oblasti lidské produkce neustále roste. Stala se významnou součástí životního a pracovního prostředí, dopravy, odívání a sportu. Některá estetická hlediska pronikla do prostředků masové komunikace a do kulturního průmyslu. Současně se však natolik zbanalizovala a zaplavila příjemce takovým množstvím stereotypů a konvencí, že narazila na přirozenou reakci. Někteří umělci se nechtějí podílet na komerčním využívání, a proto se odvracejí od konzumní

kultury a hledají životní pravdu, původnost a přirozenost v protikladu líbivosti i za cenu brutality a ošklivosti.

Estetická funkce, komerčně kalkulovaná, může být v technické civilizaci šířena v nevidaném rozsahu. Platí to i pro umělecká díla a knihy? Estetická funkce ve svém původním smyslu pomáhá člověku stvrzovat a rozvíjet vlastní individualitu, obnovovat původní vnímání, vidění, slyšení, chápání věcí, lidí, světa. Manipulovaná estetická funkce má naopak za následek neschopnost změny v charakteru věcí včetně uměleckého díla a regresi (pohyb zpět, ústup, návrat) schopnosti individuálně vidět a slyšet. (Chvatík, 1994, s. 25).

3.4 Psi v literatuře

Vztah lidí k psům trvá mnohem déle než ke všem ostatním domácím zvířatům, ale teprve v nedávné době dochází k rozvoji literatury, zachycující hluboké přátelství, které cítíme k tomuto zvířeti. Nejstarší literatura se soustřeďuje na popis úkolů a potřeb psa. V mnoha kulturách nalezneme bajky, v nichž psi mají lidské vlastnosti. Povídky o psech byly původně psány především pro děti, ale posledních 200 let se začala vyvíjet literatura o psech pro dospělé, uchvacující čtenáře líčením výjimečného vztahu mezi psem a člověkem.

Starověká literatura – první známé literární dílo o psech napsal před 2000 lety Marcus Terentius Varro (důstojník v Pompově armádě ve španělsku) římský polyhistor, vědec, básník a filozof. V díle *Res Rustice* (zemědělství) popisuje různé typy psů, radí, jak jim zkoušet sluch, kde je kupovat a jak je krmit, vychovávat a cvičit. (Fogle, 1995, s. 32). Velký zájem věnuje Darwin i zvukům, resp. libým tónům, které vydávají zvířata v rámci pohlavního výběru a které se v mnoha případech skládají do opravdového zpěvu či hudby, předznamenávající tak složitější umění lidské. Základní teze jsem zde již uváděla, dovolte mi zde snad ještě jiný shrnující úryvek: „Všichni živočichové mají zřejmě určitý smysl, ne-li zálibu, pro hudební tóny a rytmus, což je bezpochyby podmíněno tím, že jejich nervový systém je v podstatě stejný...u všech těchto živočichů nezbyvá než věřit, že je

samičky dokáží ocenit a jsou jimi vzrušeny nebo okouzleny. Jinak by byly zcela zbytečné ustavičné snahy samců i složitá ústrojí.(Darwin, 1970, s. 142). Hudbu ovšem nevydávají jen civilizovaní lidé a ptáci, vysoko hodnotí Darwin též zpěv gibbonů, kteří prý dokonce vytvářejí oktávu hudebních tónů a vzestupně i sestupně polotóny ve stupnici, takže o této opici „lze říci, že jediná ze zvířecích savců zpívá“. (Stibral, 2006, s. 44). Vezměme si takové vytí psa. Jsou jedinci, kteří když slyší sirény policejních aut nebo sanitek začnou vyt. Jiní oproti tomu vyjí po celou dobu písničky, kterou slyší z reproduktorů. Je to také zpěv?

4. Pes ve službách člověka

4.1 Historie kynologie

Tak jako při každé jiné činnosti sdružovali se i lidé, zabývající se chovem a výcvikem psů, do speciálních organizací. V dřívějších dobách vznikaly v jednotlivých zemích především místní a později národní spolky, které sdružovaly zájemce o tuto zájmovou činnost.

K nejstarším spolkům u nás patřily především myslivecké spolky a organizace, zabývající se právě mysliveckou či loveckou kynologií. Z výše uvedeného můžeme konstatovat, že první kynologickou organizací v Československu byl Československý lovecký a kynologický říšský svaz (1919), na jehož činnosti se podílely kynologické spolky různého zaměření i různé národní orientace. Již sám název tohoto svazu „říšský“ naznačuje, kde byly jeho kořeny, a proto nás nepřekvapí krátkost jeho existence a následné úsilí o vytvoření nové společné kynologické organizace. Stalo se tak v roce 1929, kdy vznikla Československá kynologická unie se sídlem v Praze, která se stala organizátorkou veškeré kynologické činnosti v Československu i představitelkou naší kynologie v zahraničí, zejména pak u Mezinárodní kynologické federace.

Prvé rozbití Československa znamenalo konec existence Československé kynologické unie. Její pokračovatelkou se v bývalém Protektorátu Čechy a Morava stal Českomoravský kynologický svaz. Po ukončení 2. světové války vznikaly různé kynologické organizace

(Kynologická jednota, Lovecká kynologická společnost, aj.), jejichž představitelé se nemohli dohodnout na sjednocení, až vše rozhodl rok 1948. V té době došlo ke zrušení organizační struktury veškeré kynologie jako jedné z „buržoazních“ činností a byla nastolena nová, tzv. lidová a sjednocená v tehdejší Národní frontě. Byly to Český myslivecký svaz, Český svaz chovatelů a Svazarm, ovšem bez zapojení do mezinárodní činnosti.

Pro novou vývojovou etapu české kynologie se stal rok 1989. Díky demokratickým poměrům však nastala situace velmi podobná létům 1945-1947. Po listopadu 1989 namísto sjednocování nastala další dezintegrace československé kynologie, která byla důsledkem personálního obsazení vedoucích pozic většinou starými, předlistopadovými funkcionáři a nemožností uplatnění demokratických principů v životě kynologických organizací. Teprve v roce 1990 pochopili představitelé starých i nových kynologických svazů a sdružení dvě skutečnosti: a) nastal čas započítí sjednocovacího procesu kynologie v rámci tehdejší ČSFR a za b) již dále nelze trpět, aby československou kynologii mezinárodně reprezentoval orgán (Federální výbor mysliveckých svazů), uměle pro tento účel vytvořený Národní frontou, který ve skutečnosti nikdy neměl s kynologií nic společného. Jen díky velkému pochopení FCI bylo Československo dále uznáváno za její členskou organizaci a mohlo tak pořádat mezinárodní výstavy psů. Tento stav trval až do roku 1992 a byl nepříznivě poznamenán zájmy a požadavky jednotlivých svazů na jedné straně a umocňován rozdílnými názory českých a slovenských svazů na straně druhé. Problémy posledně jmenované byly vyřešeny ústavním rozdělením Československa na dvě samostatné republiky a tedy i samostatné kynologické organizace.

4.2 Služební kynologie

Ráda bych se zde zmínila o služební kynologii. Bouřlivý rozvoj kynologie je datován od počátku 19. století. Na celém světě, ale hlavně v Evropě, dochází k válkám. Člověk si vzpomněl na psa, kterého začal využívat k válečným účelům. Ne však již jako bojovného válečného psa. Psa využíval ke strážní službě a ochraně obydlí a to od chvíle, kdy zjistil, že

pes má přirozenou vlčí schopnost, štěkání, lze posílit křížením a výběrem vhodných jedinců. Dále ho využíval jako zpravodajského psa a nosiče. Koncem 19. století začal být pes využíván v pohraničí, četnické a policejní službě. První zmínky o psu jako „Pomocníku četníka“ jsou z roku 1897. Pes byl využíván jako doprovod četníka. Prvních policejních psů bylo použito v roce 1900 v Gentu v Belgii, kdy byl pes využíván již i ke kriminalistickým účelům.

V roce 1910 pod vlivem spolku propagujícího využití policejních psů četnictvem a za podpory rytmistra Rottra, první důstojník četnictva, který se touto problematikou odborně zabýval, byli s povolením ministerstva zařazeni na stanice Ostrava, Karvín a Fryštát na zkoušku tři policejní psi. Tito byli majetkem jejich vůdců. Psi byli soukromě vycvičeni. Rytmistr Rotter vydal první knížku o výcviku policejního psa. Koncem roku 1910 udělilo ministerstvo povolení k užívání čtyř psů, kteří byli do této doby používáni jen zkušebně. Největšího uplatnění našli psi u nově organizované ochrany státních hranic prováděné pohraniční stráží, která vznikla v roce 1948. Sbor ozbrojené ochrany železnic využíval služební psy již od svého obnovení v roce 1945. Psi byli užíváni především k doprovodům vlaků, ke kontrole v odstavených vlakových soupravách, zajišťování pořádku v prostorách nádraží a stanic apod. Důležitá byla i pomoc při sledování pachové stopy pachatele. (Kranátová, 2001). Služební psi se, podle Závazného pokynu policejního prezidenta č. 10/2003 z 13. 1. 2003, dělí na psy hlídkové (Obr. 12), pátrací, specialisty a psy strážní.

Obr. 12 – hlídkový pes – Německý ovčák - exteriérový typ

Psi vycvičení k vyhledávání a sledování pachové stopy jsou využívání především:

- k pátrání po pachateli po pachové stopě zanechané pachatelem na MČ
- ke ztotožnění dvou předmětů podle shodnosti pachů
- ke ztotožnění osoby pachatele dle pachu zajištěného předmětu
- k vyhledávání pachatele podle pachové stopy věci nebo nástroje
- k vyhledávání vystřelených nábojnic
- k pátracím akcím po pohřešovaných
- vyhledávání drog a omamných látek
- vyhledávání výbušnin

Obr. 13 – výcvik psa k vyhledávání a sledování pachové stopy

Mimo pátracích psů jsou využíváni i psi obranní. Jejich úkolem je zejména:

- hlídkové a strážní službě
- ke střežení objektů a střežených území
- k preventivnímu hlídkování
- k provedení nástrah a zadržení pachatele

Jedním z nejznámějších služebních psů byl německý ovčák Brek s psovodem Jaroslavem Kuchařem. Byl ikonou pohraniční policie v padesátých letech. Brek byl výjimečný, rozuměl si se svým pánem, hraniční pásmo dobře znal-byl tu jako doma. Byl inspirací i pro spisovatele Z. Šoracha, který napsal knihu Výstřely z hranic. Tehdejší ministr národní bezpečnosti dokonce vydal rozkaz, ve kterém je uvedeno, že služební pes Brek od Pohraniční roty, Poštovní 4, znojenské pohraniční brigády, nesmí být utracen, ale musí zemřít přirozenou smrtí a do konce života mu musí být věnována příkladná péče. Brek dožil ve veterinárním zařízení. Zemřel 1. 11. 1961, 9:37, ve věku 12 let. K doporučeným rasám patřil německý ovčák, pinč dobrmanský, airedale-teriér, s malými výhradami rottweiler. Při výběru psa se nejvíce dbalo na jeho vlastnosti duševní než na jeho vnější vzhled. Pes musel být statečný, učenlivý, chytrý, věrný, upřímný, přítulný a přitom ostražitý. Musel mít dobře vyvinutý čich, zrak i sluch. Nebylo doporučeno vybíratí psa malého, který by neobstál při boji se zločinem, ale ani příliš velkého, který by byl příliš neobratný a těžkopádný.(Rulc, 2011).

4.2.1 Chovná stanice služebních psů Policie ČR

Nedílnou a nesmírně důležitou součástí služební kynologie je průběžné zabezpečení chovu služebních psů. Policie České republiky získává psy vlastním chovem, z chovných zařízení Domažlice, Libějovice a Prackovice. Obměna a doplňování početních stavů služebních psů se provádí také výkupem z civilního sektoru, darováním, převzetím štěnat od civilního chovatele za krytí, nebo jiným způsobem. Od dvou měsíců věku probíhá výchova štěněte – mladého psa. Ve stáří jednoho roku je pes předán psovodovi, který pokračuje ve výcviku a absolvuje kurzy ve výcvikových střediscích.

4.2.2 Výcviková střediska psů Policie ČR

Výchovná střediska jsou z dalších velice důležitých součástí Odboru kynologie a hipologie. Psovodi se psy se zde připravují na plnění svých služebních úkolů. Můžeme je rozdělit na výchovná střediska s všestranným výcvikem a speciálním výcvikem. Do

všestranného výcviku řadíme tyto disciplíny: pachová práce, poslušnost a obranné práce. Naopak speciální výcvik se soustředí na speciální pachové činnosti, tzn. pes je cvičen k vyhledávání výbušnin a nástražných výbušných systémů, drog a omamných látek, detekci akceleračních látek, což jsou látky podporující a urychlující proces hoření. Psovodi v jednotlivých typech kurzů absolvují výcvik v délce 14 dnů až 20 týdnů. Mezi výcviková střediska Policie ČR patří výcvikové středisko psovodů a služebních psů Býchory (u Kolína), Dobruška (u Holešova) a výcvikové středisko psovodů a služebních psů Plzeň-Bálská. (Kranátová, 2011)

4.2.3 Veterinární péče o služební psy u PČR

Veterinární péče u PČR je zajišťována vlastními veterinárními pracovišti v rámci jednotlivých krajských správ. Jsou využívána i civilní zařízení, zejména při závažnějších úrazech. Především je to veterinární nemocnice v Brně a v Pardubicích. Veterinární služba u PČR poskytuje kompletní odbornou veterinární péči. Psi jsou řádně očkovaní proti vzteklině a infekčním chorobám. Dvakrát ročně jsou psi vyšetřeni na přítomnost vnitřních cizopasníků. Je sledován celkový zdravotní stav psů. Sleduje se i zatíženost dysplazie kyčelního kloubu. Psi jsou průběžně rentgenováni a nálezy vyhodnocovány. V případě vyšších nálezů dysplazie kyčelního kloubu jsou psi ze služby vyřazováni. U psů je sledován i stav chrupu. V případě potřeby disponuje PČR i speciálním zařízením, kde jsou prováděny zubařské zákroky. Pozornost je věnována prevenci vůči vnějším cizopasníkům. V případě vyřazení psa z důvodu stáří, zdravotních problémů nebo povahových vlastností, je pes nabídnut zdarma civilním zájemcům. Pokud při vyřazení psa o psa projeví zájem jeho psovod, žádosti se přednostně vyhová a pes se ponechá psovodovi. (Kranátová, 2011). Jakpak je asi postaráno o policejního psa?

4.2.4 Metoda pachové identifikace

Schopnost psa sledovat pachovou stopu člověka i několik hodin starou a nepřejít na stopu jinou je již všeobecně známa. Pes totiž svým jemným čichem dovede rozlišit velké

množství pachů. V tomto směru lze vypěstovat čichovou paměť psa natolik, že za určitou dobu po ukončení práce na stopě (hodinu i více) je schopen daný pach ztotožnit s osobou či věcí. Kynologové Policie ČR cílenou metodikou výcviku služebních psů – specialistů v rámci metody pachové identifikace (MPI), v téměř laboratorních podmínkách, zajišťují pachovou shodu mezi otisky pachových stop z míst trestné činnosti a pachovými vzorky. V této souvislosti se hovoří o olfaktorice, kterou se rozumí „...metoda kriminalistické techniky sloužící k identifikaci konkrétní osoby mající vztah k události, která je předmětem trestního řízení, a to prostřednictvím touto osobou vytvořené pachové stopy“.(Krejčí, 2011, s. 41).

Každý člověk zanechává svoji pachovou stopu jako hmotný odraz své činnosti na místech svého doteku, pohybu nebo pobytu vždy, a to nezávisle na svoji vůli. Olfaktorické porovnání pachů se provádí s využitím čichových vlastností speciálně vycvičeného psa Olfakce znamená v překladu „čichání“ a mechanismus dekódování informace obsažené v pachové stopě je složitý a v průběhu fungování zatím naprosto nekontrolovatelný jakýmkoli mechanismy sestavenými a řízenými lidskou činností. Jediným použitelným prostředkem je zatím čichový orgán psa, s jehož pomocí nám pes výsledek předkládá v podobě naučeného jednání, přičemž prostředníkem mezi čichovým analyzátozem a poskytnutou informací je čichová paměť psa. Jedná se o metodu založenou na subjektivním hodnocení, tedy o metodu empirickou, jejíž výsledky nelze zatím vědecky verifikovat, což ovšem neznamená, že samotná metoda není založena na vědeckých poznatcích. Je zde možno hovořit o tzv. subjektivním hodnocení psa.(Krejčí, 2011, s. 41).

4.3 Výchova a socializace psa

Správná výchova psa je základním předpokladem pro úspěšný výcvik. Je jednodušší vychovávat štěně, ale pokud máme dospělého psa, není to ještě žádná tragédie. Při výchově a výcviku jsou nesmírně důležité trpělivost a důslednost. Při výchově psů záleží také na tom, aby chovatel seznal patřičné vlastnosti psa a zjistil, zdali je vůbec pes schopný výcviku. Součástí výchovy psa je jeho socializace. Proč je dobré psa socializovat? Období

socializace je velmi důležité a v té nejintenzivnější formě by mělo probíhat v období mezi 7 – 12 týdny jeho věku. Jde o období, které ve velké míře ovlivní chování daného jednatelce v jeho následujícím životě a zdůrazní jeho osobnost. Pes, který neprošel správnou socializací, nepřiměřeně a nevhodně reaguje na běžné situace. Trpí tím jak jeho nervová soustava – on sám, tak jeho majitel a okolí. Nevhodnou reakcí může být, jak nepřiměřená bázlivost z čehokoli s čím se pes setká, tak i agresivní chování, které většinou pramení ze skrytého strachu. Pes, který neví jak na danou (probíhající) situaci reagovat, reaguje zrakově (kousáním) nebo pudově (útekem). Takový pes je pak nebezpečný sám sobě – při útěku ze strachu se může zranit nebo jej může srazit auto, ale i svému okolí.(vycvik-vychova-psu.cz)

II. Praktická část

Průběh a metody výzkumu

Metodu, kterou jsem zvolila, je rozhovor. Jedná se o nejčastěji používanou metodu sběru dat v kvalitativním výzkumu. Používá se pro něj označení hloubkový rozhovor (in-depth interview), jež můžeme definovat jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek. Kvalitativně definuje hloubkový rozhovor jako metodu, jejímž účelem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci výzkumu popsanych jevů“. Prostřednictvím hloubkového rozhovoru jsou tedy zkoumáni členové určitého prostředí, určité specifické sociální skupiny s cílem získat stejné pochopení jednání událostí, jakým disponují členové dané skupiny. Pomocí otevřených otázek může badatel porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled omezoval pomocí výběru položek v dotazníku. Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě, což je jeden ze základních principů kvalitativního výzkumu (Lofland, 1971, cit. podle Patton, 2002). Za hlavní dva typy hloubkového rozhovoru můžeme označit polostrukturovaný rozhovor (vychází z předem připraveného seznamu témat a otázek) a nestrukturovaný neboli narativní rozhovor (může být založen jen na jediné předem připravené otázce a dále se badatel dotazuje na základě informací poskytnutých zkoumaným účastníkem). Hloubkový rozhovor se neskládá pouze ze dvou částí, z rozhovoru a přepisu. Celý proces získání dat prostřednictvím této metody sestává z výběru metody, přípravy rozhovoru, průběhu vlastního dotazování, přepisu rozhovoru, analýzy dat a z psaní a prezentace výzkumné zprávy. (Švaříček, Šedřová a kol., 2007, s. 159).

Vzhledem k tématu své bakalářské práce a též s ohledem na stanovený cíl a výzkumnou otázku jsem zvolila jako koncovou skupinu kynology, kteří pracují u Policie České republiky. Pomocí předem připravených okruhů otázek budu v rozhovoru hledat odpověď na otázku Jaká je estetická funkce psa z pohledu právě této specifické skupiny lidí?

Rozhovor

Na úvod bych ráda konstatovala, že rozhovor byl veden zcela anonymně, účastníci výzkumu byli seznámeni se skutečností, že získané informace budou použity jen pro potřeby mé bakalářské práce a samozřejmě byli také požádáni o souhlas k nahrávání na diktafon.

Otázky, které mi měly pomoci najít odpověď na otázku: „Jaká je estetická funkce psa z pohledu policejního kynologa?“, jsou uvedeny níže.

1. Jak dlouho už děláš psovoda? Pamatuješ si, kdy jsi o tom začal/a uvažovat?
2. K čemu psa používáš, co dokáže?
3. Jak dlouho už ho máš, a liší se něčím od předchozího?
4. Je pravda, že každý máte svého psa a že si ho cvičíte sami?
5. Vysiluje Tě výcvik?
6. Co se stane se psem, když zjistíš, že se na tuto práci už nehodí?
7. Jaké plemeno je nejvhodnější pro tuto práci?
8. Jak je vůbec zajištěna péče o psa?
9. Co děláte, když zrovna nejste v akci? Užíváte si sladkého nicnedělání?

Vyhodnocení rozhovoru

Po počátečních fázích, které byly potřebné k získání dat (od výběru výzkumné metody, přes přípravu rozhovoru, vlastní dotazování, přepis a analýzu rozhovoru) se dostáváme k jeho samotnému vyhodnocení. Jak již bylo zmíněno, výzkumu se zúčastnilo 5 psovodů. Z tohoto počtu mi rozhovor poskytli 3 muži a 2 ženy. Měla jsem tak možnost zachytit z jejich vyprávění co všechno obnáší jejich práce, jak důležitou roli při ní hraje pes, čím je pro svého pána nepostradatelným pomocníkem a několik dalších zajímavostí a novinek. Vzhledem k anonymitě účastníků byla jejich jména a příjmení změněna a budou uváděny jenom jako pan A, pan B, pan C a paní D a E. Jejich čtyřnohé kamarády a „partáky“ jsem též přejmenovala.

1. Na moji první otázku: Jak dlouho už děláš psovoda? Pamatuješ si, kdy jsi o tom začal/a uvažovat?

Mohu říci, že pánové vykonávají tuto činnost v průměru 13 let a ženy 11 let. Většinou o tomto povolání snili už od svých dětských let, neboť se kynologii věnovali již v tomto období. Byl a je to koníček, který se nakonec stal i jejich povoláním. Důležitou roli, která zavedla kynology k této práci, je láska a kladný vztah ke zvířatům obecně. V tomto případě láska ke psům. Z rozhovoru jsem se také dozvěděla, že u pana A a paní D se jedná o rodinnou tradici. Naopak pan B se vyjádřil v tom smyslu, že chtěl vždycky pomáhat lidem. Být někomu nápomocen. Rozhodoval se mezi střední zdravotnickou a střední policejní školou. Nakonec vyhrála práce u Policie.

2. Odpovědi na druhou otázku: K čemu psa používáš, co dokáže?

Byly rozmanité, neboť se jednalo o psovody s rozdílným zaměřením. Byli tu zastoupeni nejen kynologové s všestrannými psy, kteří mají klasický výcvik a jsou cvičeni na obranu, nebo k preventivnímu hlídkování, ale rovněž i psi specialisté. Ti umějí a dokážou vyhledávat např. drogy, výbušniny. Všichni účastníci mi v rozhovoru potvrdili, že psi jsou jejich velcí pomocníci a zvláště jejich čichová schopnost je nepostradatelná a nenahraditelná. Všestranné psy využívají policisté k přímému výkonu služby. U hlídkových je kladen zase větší důraz na práce obranné. Jelikož jsem nevěděla, co si mám pod tímto pojmem představit, musela jsem se pomocí navazující otázky pana C zeptat a požádat ho o vysvětlení. Toho se mi následně dostalo v odpovědi. Podle pana C se zejména jedná razantní zákroky proti pachatelům, různé průzkumy objektů, likvidace výtržností, zákroky proti demonstrantům. Jezdí na pátrací akce po osobách, jsou povolávání k vloupáním do budov a jiných prostor. Policejní pes dokáže a umí zjistit stopu pachatele a dovede určit, kam pachatel utíkal. Pes musí zvládnout též pracovat v hluku, davu, což je náročné na psychiku psa, ale jak říká pan C i pro samotného psovoda. Psi se specializací na vyhledávání drog jsou naopak používáni při kontrolách osob, zavazadel, dopravních prostředcích a rovněž při domovních prohlídkách. Pokud drogu naleznou, označují ji tím, že buď štěkají, hrabou apod. Velmi mě zaujala, i svým způsobem dojala pasáž, kde pan

A říkal, že když jdou s Ronym (služební pes) do bytu hledat drogy, tak jde nejdříve on. Je to prý z důvodu bezpečnosti Ronyho. Pan A nejprve odstraní veškeré nebezpečné předměty a látky, o něž by se mohl Rony poranit, potom nastává práce pro něho. Psod psa specializovaného na vyhledávání nástražných výbušných systémů (NVS) má za úkol zkontrolovat a prověřovat celou řadu nejrůznějších objektů, kde pes pracuje na volno, bez vodítka a obojku. Oproti psům vyhledávající drogy tito psi v případě, že najdou nástražný výbušný systém nebo předmět, který nástražní výbušný systém ukrývá, se ho nesmí dotknout a označují jej zalehnutím. Na otázku: Z jakého důvodu musí pes předmět takto označit? Odpovědí bylo konstatování pana B, který hovořil o tom, že dneska už jsou rozbušky reagující na pohyb, na zvuk (z tohoto důvodu pes neštěká), ale i na světlo. Psům, kteří se specializují na vyhledávání nástražných výbušných systémů, policisté říkají „bombaři“. Jako zajímavá mi přišla informace, že se „bombaři“ při zásahu dokážou soustředit jen 25 minut, potom následuje odpočinek.

3. Na třetí otázku: Jak dlouho už ho máš, a liší se něčím od předchozího?

Psodovi se shodli v názoru, že každý pes je osobnost stejně jako člověk, každý byl a je svým způsobem čímsi výjimečným. Důležitou roli zde hrál hlavně fakt, jak uvádí psodovi v rozhovoru, jaké plemeno psa k výkonu své služby používali a o jaké pohlaví se jednalo. Konstatovali, že fenky jsou ovladatelnější, pečlivější a opatrnější oproti psům. Policisté poukazovali i na skutečnost, že pokud pracovali s fenkou, více k nim tíhla, byla přítulnější. Rozdíly byly pak z těchto důvodů v povaze, temperamentu, ovladatelnosti, odvaze psa. Odlišnosti byly patrné samozřejmě i v exteriéru psa.

Na otázku Jak dlouho už svého čtyřnohého kamaráda mají? Je odpověď složitější. Někteří mají psy od štěněte až do této doby, jiní museli svého psa v průběhu služby vyměnit, jelikož zjistili, že nebyl pro výcvik vhodný. U jiných se zjistily nejrůznější zdravotní problémy, které znemožnily pejškovi dále pracovat u Policie České republiky. Zejména se jednalo o dědičnou poruchu kyčelních kloubů, (zvanou Dysplázie kyčelního kloubu). V neposlední řadě šlo také o skutečnost, že pejsek odešel do „psího důchodu“ a přišel pes nový, jeho následovník.

4. Na čtvrtou otázku Je pravda, že každý má svého psa, že si ho cvičíte sami?

Kynologové odpověděli ano, že si vycvičí svého psa každý sám. Dalo by se říci, že přibližně si psodí berou štěňata v rozmezí dvou až osmi měsíců. Mohou si ho odebrat buď z policejní chovné stanice, nebo je tu varianta další (jak říkají policejní psodí) z civilu. Dále přichází v úvahu získat psiho pomocníka přímo od chovatelů. Někteří si pejska vybírají například i na výstavách. Hovořili jsme rovněž o možnosti pořízení si psa z různých útulků. Tato varianta se (myšleno u větších psů) nevyužívá. Neboť jak mi psodí sdělili, neví, jestli pes nemá špatné, negativní zkušenosti, čím vším si prošel a co zažil. Hlavní podmínkou ovšem je, aby pes splňoval určité předpoklady, a nezáleží na tom, jestli je brán z „civilu“ nebo z policejní chovné stanice. Kritérií je hned několik. Z rozhovoru jsem vybrala následující. Kritériem číslo jedna je stoprocentní zdraví. Kynologové též musí zjistit, což není snadné a jednoduché, je-li pes vyrovnaný, psychicky stabilní. Ukáže se to prý až v průběhu jeho výcviku, zda na to pes má či nemá. Policejní psodí také hovořili o výchově a socializaci psa, která je základním předpokladem úspěšného výcviku. Poukazovali i na využívání podmíněných i nepodmíněných podnětů při výcviku psa, bez nichž by ho v žádném případě nevycvičili. Důležité je jejich správné používání. Samozřejmě jsem u psodů zjišťovala co je při výcviku psa podnět podmíněný a co naopak nepodmíněný. Kynologové jako příklad uvedli pamlsek, působení vodítka (nepodmíněný podnět) a pachy, povely a pohyby psodá (podmíněný podnět). Slovy policistů-psodů můžeme konstatovat, že výcvik je velmi náročná a každodenní činnost jako pro psodá tak i pro psa. Výchova policejních psů je dlouhodobá záležitost.

Zajímalo mě, jak takový výcvik probíhá a co všechno obnáší. Z vyprávění policejních psodů jsem zjistila, že formou hry a výchovou od dvou měsíců a cvičením vlastně po celý život. Psa je třeba zdokonalovat po celou dobu jeho policejní služby. Výcvik „bombařů“, o kterých jsem zde už hovořila, i jejich psodů začíná základním výcvikem. Každý rok musí pak tato dvojice skládat kontrolní zkoušky, které trvají vždy čtrnáct dnů. Zpočátku stačí, když pes výbušninu očichá, sedne si k ní. Poté dostane odměnu a pochopí, že až nalezne stejnou látku příště, čeká ho opět pamlsek. Psod psa „bombaře“ musí absolvovat také pyrotechnický kurz. „Důležité je, aby pes bombař měl chuť hledat“, jak

říká pan B. Na druhou stranu vysvětluje, že se výcvik nesmí přehánět, neboť ze vzorků unikají jedovaté páry a pes by se mohl otrávit. Výcvik psů specializující se na vyhledávání drog ve skutečnosti založen na vyhledávání oblíbené hračky – aportu. Při nácviku se psovi, vysvětluje pan A, schovává nejprve míček, pak se k míčku připojuje i droga, u psa se tím vybuduje podmíněný reflex: pach drogy = hledaný aport, též aby vznikla a uchovala se zároveň čichová stopa v paměti psa. Výcvik se musí co nejvíce blížit praxi. Psovod musí se svým psem tvořit tým. Cvičí se na všechny druhy drog. Pes si pamatuje jejich pachy, ale neví, že vlastně hledá drogu. Pátrá jen po svém oblíbeném míčku.

Pánovi A jsem položila i otázku, která zněla: Jaké vlastnosti musí tyto psi mít? Prý musí být obratní, nesmí se bát výšek, stísněných prostor, musí být vytrvalí. Všichni, jak čistokrevní psi z pečlivě vybíraných chovů, tak i kříženci, musí mít dobře vyvinutý čich. Jak můžeme z této odpovědi vidět, jen výběr vhodného psa není snadný. Nesmím zapomenout upozornit i na skutečnost, která z rozhovorů také vyplynula, že každý pes je zaměřen jen na svoji specializaci. Pes, který je vycvičen na vyhledávání drog hledá jen drogy.

5. Vysiluje Tě výcvik?

Psovodi v rozhovorech mluvili o tom, že se psem cvičí každý den, že cviky musí se psem opakovat. Musí se stále zdokonalovat. Jde o velmi náročnou a zodpovědnou činnost. Důležitou složkou je i fyzická kondice nejen psovoda, ale také psa. Psovod musí mít znalosti výcvikových metod a metodiky výcviku jednotlivých cviků.

6. Co se stane se psem, když zjistíš, že se na tuto práci už nehodí?

Odpovědi na tuto otázku byly u všech účastníků výzkumu shodné. Pes se vyřadí z policejního sektoru a nabídne se civilnímu, tj. lidem, kteří mají zájem o psího společníka a kamaráda. Nejčastěji si ho však ponechají samotní psovodi a vezmou si ho k sobě domů, kde pes „dožije“. Říkají, že pouto, které mezi nimi během služby vzniklo, lze těžko zpřetrhat. Práce u policejních složek je velmi namáhavá a specifická. Doba odchodu je individuální. Jedni končí už v sedmi letech, jiní třeba v jedenácti.

7. Jaké plemeno je nejvhodnější pro tuto práci?

Jak vyplynulo z vyhodnocení odpovědí policejních psovodů, nedá se říci, jaké plemeno je pro práci u Policie České republiky nejvhodnější, nadanější a talentovanější. Obecně lze říci, že nejvyužívanější jsou němečtí ovčáci, jelikož jde o všestranné plemeno. Zastoupeni jsou tu i labradoři, kokršpanělé, rotvajleři. Tito jsou například vhodní jako psi specializovaní na vyhledávání bomb. Menší plemena jsou zase šikovná na vyhledávání drog, bomb v letadlech a zavazadlových prostorech. V řadách policie se můžeme setkat i s belgickým ovčákem, dobrmanem, americkým stafordským teriérem. Jsou zde zastoupeni i zástupci křížených ras – například bulteriér. Využívají se jedinci s průkazem původu (ti jsou upřednostňováni, ale i tzv. bez papíru.

8. Jak je vůbec zajištěna péče o psa?

Psovodi samozřejmě dohlíží na zdravotní stav psa sami, jak jsem se v průběhu hovoru dověděla. Jinak je kompletní péče o ně zajištěna veterinárními pracovišti (v rámci Policie). Zde je dohlíženo na pravidelné očkování proti vzteklině a infekčním chorobám. Kontrolován je i chrup. Provádí se rentgeny, které jsou veterináři průběžně vyhodnocovány. Dbá se o jejich správnou a kvalitní výživu (přednost dávají granulovaným krmivům) a též i o vhodné podmínky ustájení.

9. Co děláte, když zrovna nejste v akci? Užíváte si sladkého nicnedělání?

Práce u Policie je náročná jak po stránce psychické tak i fyzické. Někdy mají psovodi se psy výjezdů více, jindy jsou naopak dny klidnější. To nic nemění na tom, jak se shodli policejní kynologové, že pes se potřebuje stále procvičovat, zdokonalovat. Stále musí mít nové podněty. Z toho plyne, že psovodi se svými čtyřnohými pomocníky opravdu nenudí a nezahálí.

Analýza rozhovoru

Policejní kynologové mi nedokázali zcela přesně odpovědět na otázku: „Jaká je estetická funkce psa z pohledu policejního kynologa?“ Na základě analýzy jednotlivých rozhovorů by se dala za estetickou funkci psa považovat vzájemná a velmi specifická komunikace mezi psovodem a služebním psem.

Odlišná je také orientace a pohyb kynologů a psů v prostoru, ve kterém společně vykonávají policejní službu. Policejní psi musejí být velmi dobře vycvičeni, aby vždy uposlechli psovoda a neohrozili životy zasahujících policistů a civilního obyvatelstva.

Například pes, který najde drogu, upozorní na tuto skutečnost psovoda tím, že začne štěkat nebo hrabat. Naopak pes cvičený na výbušniny označí dané místo zalehnutím. Zde je patrná ta odlišnost v komunikaci a řeči těla ve složkách Policie České republiky oproti běžné spolupráci člověka a psa. Během rozhovoru vyplynulo, že psovodi používají svůj vlastní jazyk, prostřednictvím, kterého se svými psy komunikují. Příkladem je odpověď ve druhé otázce, v níž policisté označují psy vyhledávající nástražné výbušné systémy termínem bombaři. Pes je nejenom živý tvor, ale díky vynikající funkci čichu a celé řady dalších schopností a vlastností je rovněž nástrojem, který přispívá a napomáhá k prodloužení lidských smyslů.

Na základě provedené analýzy můžeme konstatovat, že pes vykonává vždy takovou funkci, kterou mu určí sám člověk.

III. Závěr

Cílem bakalářské práce bylo zmapovat vývoj psa vzhledem k jeho funkcím, včetně funkce estetické a prozkoumat estetické kategorie, které mohou být použity v diskurzu kynologického výcviku. Dílčím cílem praktické části bakalářské práce bylo představení psa v nejrůznějších podobách, poukázat na jeho klady a zápory, ale především získání odpovědi na výzkumnou otázku: „Jaká je estetická funkce psa z pohledu policejních kynologů?“

Z provedeného rozboru získaných odpovědí vyplynulo, že z pohledu policejních kynologů plní služební psi estetickou funkci zejména v prodloužení lidských smyslů na místě trestného činu. Bez přítomnosti psa by nebylo možné objevit hrozící nebezpečí nebo nalézt předměty související se závažnou trestnou činností.

Závěrem je možné říci, že pes plní v životě člověka mnoho rolí (funkcí) a záleží na každém z nás, která z těchto rolí (funkcí) je pro nás ta nejdůležitější.

Seznam použité literatury:

- DARWIN, CH. *O původu člověka*. Academia, 1970, ISBN: 80-200-1423-3
- DARWIN, CH. *O vzniku druhů přirozeným výběrem*. Academia, 2007, ISBN: 80-200-1492-4
- DARWIN, CH. *Výraz emocí u člověka a zvířat*. ČSAV, 1964
- FOGLE, B. *Nová encyklopedie psů*. Fotruna Print, 1995, ISBN: 80-7321-037-1
- FOGLE, B. *Příručky pro chovatele psů Německý ovčák*, ART AREA, 1996, ISBN: 80-967573-2-6
- GALAJDOVÁ, L. *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. Grada Publishing, 1999, ISBN: 80-7169-789-3
- CHVATÍK, K. *Strukturální estetika*. Viktoria Publishing, 1994, ISBN: 80-8586-503-3
- KHOLOVÁ, H. *Historie psího rodu*. Práce, 1987
- KLOUBEK, M., STRAUS, J. *Kriminalistická odorologie*. Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010, ISBN: 978-80-7380-238-7
- KRANÁTOVÁ, M. *Kynologie ve službách ozbrojených sborů v české republice*. Praha, 2001. Bakalářská práce. Policejní akademie České republiky. Ústav policejně bezpečnostních činností. Katedra bezpečnostních služeb. Vedoucí práce Z. Chmela. Cz-pes. [online]. [cit. 8. 3. 2011]. Dostupné na WWW: <<http://www.cz-pes/literatura-sl-kynologie-index.php>>
- KREJČÍ, Z. *Pachové stopy a metoda pachové identifikace-1.část*. Kriminalistický sborník č.4/11
- MAJEROVÁ, V. *Genetická podstata fenotypové variability u domestikovaných živočichů*, Univerzita Karlova, 2010
- MALONE, J. *115 otázek a odpovědí k výchově a péči o psa*, Dialog, 1994, ISBN: 80-85843-11-0
- PROCHÁZKA, Z. *Chov psů*, Brno, 1994. ISBN: 80-209-0015-2
- RACKOVÁ, Š. *Domácí zvíře jako výtvarné téma*. Univerzita Karlova, 2007
- RULC, J. *Dějiny služební kynologie*. CanisTR, 2011, ISBN: 978-80-904210-3-5
- STALMACHOVÁ, D. *Výcvik a výchova psa*. Rubico, 2000, ISBN: 80-8839-40-7
- STIBRAL, K. *Darwin a estetika*. Mervart, 2006, ISBN: 80-86818-17-9
- ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál, 2007, ISBN: 978-80-7367-313-0

VELEMÍNSKÝ a kolektiv: *Zooterapie: ve světle objektivních poznatků*, Dona, 2007, ISBN: 978-80-7322-109-6

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 10/2003 z 13. 1. 2003, kterým se vydávají pravidla služební kynologie

Internetové zdroje:

DAILYLIFE, Mukařovský: Význam estetiky, [online]. [cit. 2012-03-19]. Dostupné na WWW: <<http://www.dailylife.cz/2011/06/01/mukarovsky-vyznam-estetiky>>

DIXI.4FAN, Výcvik asistenčních psů, [online]. [cit. 2011-06-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.dixi.4fan.cz/kynologie/vycvik-asistencnich-psu>>

JIŘINA HYNKOVÁ, Proč je dobré socializovat psa, [online]. [cit. 2012-03-21]. Dostupné na WWW: <<http://www.vycvik-vychova-psu.cz/vycvik-vychova-psa-socializace.html>>

PLANETAZVÍŘAT, Budeme mít dítě, [online]. [cit. 2012-01.20]. Dostupné na WWW: <<http://casopis.planetazvirat.cz/100802-budeme-mit-dite-1.html>>

PODANÉRUCE, Cíle canisterapie, [online]. [cit. 2012-04-06]. Dostupné na WWW: <<http://www.canisterapie.info/o-canisterapii/cile-canisterapie>>

CZ-PES, Fyziologie vyšší nervové činnosti psa, [online]. [cit. 2012-04-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.cz-pes.cz/literatura-ucebnice-tvnc.php#REFLEXY>>

MŮJ PES, Výstavy psů-co to vlastně je?, [online]. [2011-06-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.muj-pes.cz/vystavy/vystavy-psu-co-to-vlastne-je--673.html>>

MŮJ LABRADOR, Psi ve službě zdravotně postiženému člověku, [online]. [2007-04-07]. Dostupné na WWW: <<http://www.muj-labrador.cz/psi-ve-sluzbe-zdravotne-postizenemu-cloveku>>

KOMORA VETERERINÁRNÍCH LÉKAŘŮ ČR, Obraz na titulce - Velký pes, chlapec a trpaslík, [online]. [2011-03-24]. Dostupné na WWW: <<http://www1.vetkom.cz/content/showArticle/id/21/articleId/obraz-na-titulce---velky-pes-chlapec-a-trpaslik-2275>>

POMOCNETLAPKY, Asistenční psi, [online]. [2009-10-14]. Dostupné na WWW: <<http://www.pomocnetlapky.cz/cz/o-asistencnich-psech/asistencni-psi/asistencni-psi-42.html>>

Seznam použitých obrázků

- Obr. 1 http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Snyders_Dogs_fighting.jpg
Obr. 2 <http://www.myartprints.cz/a/fyt-jan/still-life-with-a-dog.html>
Obr. 3 <http://sk.wikipedia.org/wiki/S%C3%BAbor:Schema-psy-vyvoj.gif>
Obr. 4 <http://www.fokusvysocina.cz/gallery.aspx?p=34&g=35>
Obr. 5 <http://www.helppes.cz/canisterapie.php>
Obr. 6 http://www.pes-pomuze.com/asistencni_pes.html
Obr. 7 http://www.pes-pomuze.com/asistencni_pes.html
Obr. 8 <http://starovekyegypt.wbl.sk/Bohovia-.html>
Obr. 9 <http://fengshuilifemapping.com/fudog/>
Obr. 10 <http://www.gryfove.estranky.cz/clanky/kerberos.html>
Obr. 11 <http://fm3b.blog.cz/galerie/dejiny-vytvarne-kultury/renesance-v-ostatnich-zemich/obrazek/80737345>
Obr. 12 <http://www.cz-pes.cz/literatura-sl-kynologie-2.php#2.1>
Obr. 13 zdroj Policie ČR